

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Vliv výchovy v orientační, neúplné rodině na stabilitu
prokreační rodiny**

bakalářská práce

Autor: Renata Kolbabová, DiS.
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kučírek Ph.D.
Oponent práce: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Renata Kolbabová, DiS.

Studium: P19K0066

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Vliv výchovy v orientační, neúplné rodině na stabilitu prokreační rodiny**

Název bakalářské práce AJ: The influence of upbringing in a single parent family of orientation on a stability of family of procreation

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá úspěšností v zakládání rodiny u jedinců, kteří vyrůstali v neúplné rodině. Teoretická část se věnuje interpretaci neúplné rodiny a jejího vlivu na psychosociální situovanosti jedince v další jeho životní dráze. V praktické části bude prezentováno výzkumné orientační šetření.

JANDOUREK, J. Sociologický slovník. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. ISBN 80- 85282-83-6.

PELIKÁN, J. Výchova pro život. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-23-4.

PRŮCHA, J., MAREŠ, J. a kol. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Slon, 1997. ISBN 80- 85850-24-9.

Garantující pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci Vliv výchovy v orientační, neúplné rodině na stabilitu prokreační rodiny vypracovala pod vedením PhDr. Jiřího Kučírka, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25.04.2023

Renata Kolbabová, DiS.

Poděkování

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce, PhDr. Jiřímu Kučírkovi, Ph.D., za odborné vedení při zpracování práce, vstřícnost a cenné rady.

Anotace:

KOLBABOVÁ, Renata. *Vliv výchovy v orientační, neúplné rodině na stabilitu prokreační rodiny*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 6 s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce je zaměřena na výchovu jedinců v neúplných rodinách, a následným vlivem této skutečnosti na založení a stabilitu prokreační rodiny. Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, a to na teoretickou a praktickou. V teoretické části nalezneme vzhled do základní terminologie této problematiky. Práce popisuje mimo jiné i typy neúplných rodin a pojem stabilita rodiny.

V praktické části bude pomocí dotazníku nahlédnuto na problematiku neúplné rodiny. Pomocí nestandardizovaného dotazníku bude zjištěno, jaký vliv na prokreační rodinu má vyrůstání jedince v neúplné rodině. Pomocí otázek bude sledována četnost opakování vzorce z neúplné rodiny.

Klíčová slova: rodina, neúplná rodina, rodiče, stabilita

Annotation:

KOLBABOVÁ, Renata. *The influence of upbringing in a single parentfamily of orientation on a stability of family of procreation*. Hradec Králové: Faculty od Education, University of Hradec Králové, 2023. 61 pp. Bachelor Thesis.

This thesis is focused on upbringing children in a single-parent families and its consequential influence on establishing and stability of a nuclear family. The thesis is devided into two parts, a theoretical and a practical. In the theoretical part there is a view into basic terminology of this issue. In the practical part there are, among others, even types of single-parent families and the concept of stability of a family. In the practical part is also a questionnaire about the issue of a single-parent family. Via the non-standart questionnaire we will see what influence has the growing up in a single-parent family on the nuclear family. Questions are focused on the frequency of repetition in a pattern from the single-parent family.

Keyword: family, single-parent family, parents, stability

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 25. 4. 2023

Podpis:

Obsah

Úvod.....	10
1 Rodina.....	11
1.1 Funkce rodiny.....	12
1.2 Rodičovské role v rodině	13
1.3 Rodinná výchova a výchovný styl	14
2 Neúplná rodina	15
2.1 Typologie neúplné rodiny	15
2.2 Důvody vzniku neúplných rodin.....	17
2.3 Výchova dítěte v neúplné rodině.....	18
2.3.1 Chybějící matka.....	18
2.3.2 Fenomén chybějícího otce	19
2.3.3 Nevlastní rodič a jeho přijetí	20
2.3.4 Prarodiče.....	21
2.4 Neúplné rodiny v České republice	21
2.5 Ekonomická situace a sociální vyloučení	23
3 Důsledky vyrůstání dětí v neúplné rodině	24
3.1 Úskalí v zakládání a udržování stability prokreační rodiny.....	27
3.2 Transgenerační psychologie rodiny	27
3.2.1 Transgenerační přenos traumatu.....	27
3.2.2 Transgenerační vztahové vzorce	28
3.2.3 Transgenerační přenos hodnot a norem.....	28
4 Vlastní výzkumné šetření	29
4.1 Úvod.....	29
4.2 Metodika	29
4.3 Cíle	30
4.4 Hypotézy	30

4.5	Metoda sběru dat a výzkumná metoda.....	31
4.6	Respondenti.....	32
4.7	Interpretace výsledků	32
4.8	Vyhodnocení hypotéz.....	46
4.8.1	Hypotéza 1	46
4.8.2	Hypotéza 2.....	46
4.8.3	Hypotéza 3.....	47
4.8.4	Hypotéza 4.....	48
4.8.5	Hypotéza 5.....	48
4.9	DISKUZE.....	51
	ZÁVĚR.....	52
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
	SEZNAM TABULEK.....	60
	SEZNAM GRAFŮ	61

Úvod

Mnoho dětí vyrůstá v neúplných rodinách, kde chybí jeden z rodičů, což může mít vliv na harmonický vývoj jedince a jeho budoucí rodinný život. Role matky a otce jsou nezastupitelné a vzájemně se doplňují, proto v rodině s jedním rodičem může chybět nejen člen rodiny, ale také důležitý vzor a výchovný element. Nejčastějšími důvody pro výskyt neúplných rodin jsou rozvod rodičů nebo smrt jednoho z nich, ale také vyrůstání s jedním rodičem již od počátku.

Jedinci vyrůstající v neúplných rodinách mohou mnohdy čelit některým problémům, například přenášení vzorce chování a komunikace z neúplné rodiny do své vlastní prokreační rodiny, což může ovlivnit stabilitu a fungování těchto rodin. V některých případech může být pro jedince z neúplných rodin obtížnější založit vlastní rodinu nebo navázat trvalé partnerské vztahy.

Bakalářská práce je dělena do čtyř kapitol. První tři kapitoly se věnují teoretickým pojmům a poznatkům. První kapitola je věnována pojmu rodina, jejím funkcím, rodičovským rolím a rodinné výchově. Druhá kapitola je zaměřena na problematiku neúplné rodiny, druhy neúplných rodin a důvody, které vedou ke vzniku neúplné rodiny. Dále jsou zkoumány problémy a úskalí, které mohou vzniknout při výchově jedince v neúplné rodině.

Čtvrtá kapitola obsahuje výzkumné šetření. Byly hledány odpovědi na otázky týkající se vlivu vyrůstání v neúplné rodině na život v prokreační rodině. Zjišťuje se, zda jedinci považují své dětství v neúplné rodině za aspekt, který negativně ovlivnil jejich prokreační rodinu, a zda bylo pro jedince z neúplných rodin obtížné založit rodinu a z jakého důvodu.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jestli má vliv vyrůstání jedinců v neúplné rodině na zakládání prokreační rodiny a na její stabilitu.

1 Rodina

Rodina je malá primární sociální skupina, která je založena na svazku muže a ženy, na vztahu rodičů a dětí, společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznávané role vyplývající ze soužití. Uspořádání rodiny může být různé. Jako základní rodinu chápeme takovou, kterou tvoří muž, žena a jejich děti. V rozšířené rodině jsou také další členové, a to např. tety, strýcové, prarodiče a další příbuzní.

Rodina je instituce, která se dynamicky vyvíjí, a je základním pilířem společnosti. Je důležitou jednotkou nejen pro jedince, ale také pro celou společnost. Možný (2002, str.21) definuje rodinu jako „*ustálený způsob péče o reprodukci druhu, kterému v lidských společnostech říkáme rodina, není něčím pro člověka zvláštním. Všechny pohlavně rozmnožující druhy mají svůj specifický, pevně vpečetěný způsob péče o potomstvo. Předává se nikoli učením, ale v genech, i s přesně určenou rolí samiček a samců.*“ Tato definice deklaruje, že všichni živočichové mají jasný způsob péče o potomky, a u lidí tomu není jinak.

Pro pojem rodina však neexistuje jednotná definice, což uvádí také Provasník (1989). Zmiňuje také, že pojmy jako rodina, manželství a domácnost se často překrývají, proto je také velmi obtížné nalézt jednotnou univerzální definici pojmu rodina.

Dle stručného psychologického slovníku je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností vzájemnou pomocí.*“ (Hartl, 2004, str. 230).

Jandourek uvádí odlišnou definici rodiny: „*forma dlouhodobého soužití osob spojených příbuzenstvím vymezena dalšími znaky: společné bydlení, společná produkce a konzumování statků, příslušnost ke společné příbuzenské linii.* (Jandourek, 2001, str. 46).

Dle výzkumů v oblasti psychologie a sociologie je pro děti klíčové, aby vyrůstaly ve stabilním a citově příznivém prostředí, a to bez ohledu na konkrétní formu a složení rodiny (Cummings , Davies, 2010). Je důležité si uvědomit, že na rozvoj osobnosti dítěte nemá vliv pouze rodina, ale také další činitelé, jako jsou škola, přátelé, mimoškolní pedagogové a další (Bronfenbrenner, 1979).

Ačkoli tito činitelé bezpochyby přispívají k rozvoji osobnosti, základním stavebním kamenem by měla být stabilní rodina, která uspokojuje základní lidské potřeby a přináší všem členům základní jistoty (Maslow, 1943). Rodina by měla rovněž představovat vzor

mezilidských a partnerských vztahů, což je důležité pro rozvoj sociálních dovedností jedince.

1.1 Funkce rodiny

Funkce rodiny je nejčastěji chápána jako úkol, který by měla každá rodina plnit. Každá z funkcí má svou nezastupitelnou roli. Funkce se vzájemně doplňují.

Montoussé a Renouard (2005, str. 285) tvrdí, že, *rodina plní mnohé funkce. Její primární rolí je podle církve plození potomstva. Kromě této biologické role ovšem rodina vykonává také ekonomické a sociální funkce. V tradiční společnosti byla rodina nejvýznamnější sociální skupinou s velice širokým spektrem funkcí, do níž spadala např. i výroba.*“

Montoussé a Renouard (2005) také uvádějí, že zásadní zůstává sociální funkce rodiny. Mezi nejdůležitější úkoly rodiny tedy stále patří zajištění socializace. V rámci socializace rodina potomkovi předává základní hodnoty nejen konkrétní rodiny, ale i celé společnosti.

Funkce rodiny, které jsou známy, dnes jsou různé, podle konkrétních autorů. Kraus (2008) rozlišuje funkce rodiny na biologicko-reprodukční, ochrannou, zaopatřovací a pečovatelskou, socializačně-výchovnou, rekreační, relaxační a zábavnou, a emocionální. Nezastupitelnou funkcí rodiny je funkce emocionální, protože žádná jiná instituce, nežli rodina, ji nedokáže plnohodnotně nahradit.

Benešová (2010) a Hudecová (2008) uvádějí následující funkce rodiny:

- *biologicko-reprodukční* – stále nenahraditelná funkce rodiny. Jejím úkolem je zabezpečit reprodukci lidské populace. Je ovšem podstatná nejen pro společnost, ale také pro jedince. Pro jedince je tato funkce důležitá v uspokojování biologických a sexuálních potřeb. Zároveň je důležitá i pro uspokojení potřeby pokračování rodu;
- *sociálně-ekonomická* – v historii se setkáváme s tím, že hospodařit musela celá rodina. Na plnění ekonomické funkce se podíleli všichni členové rodiny. Po průmyslové revoluci však vlivem technického pokroku došlo k likvidaci rodinného hospodářství. Dítě již není výrobní jednotkou, naopak úloha materiálního zabezpečení rodiny je nyní pouze na rodičích;
- *ochranná, zaopatřovací a pečovatelská* – jedná se o zabezpečování biologických, zdravotních a biologických potřeb nejen dětem, ale i všem

ostatním členům rodiny. Do roku 1989 tuto funkci plnil především stát. Po roce 1990 však tato úloha přešla zpět na rodinu. Například vymizely zubní a lékařské prohlídky dětí ve školách, ale musí je zabezpečit rodič;

- *socializačně-výchovná* – v rodině se dítě učí socializaci a přejímá hodnoty společnosti;
- *rekreační, relaxační a zábavná* – jedná se o důležitou funkci, na kterou by se nemělo zapomínat. Jedná se o společné aktivity všech členů rodiny, četnost společných výletů, rituály rodiny. Největší význam má na děti;
- *emocionální* – je nezastupitelnou funkcí, protože jiná instituce, než rodina, nemůže vytvořit potřebný pocit zázemí a bezpečí;

1.2 Rodičovské role v rodině

Rodičovské role v rodině jsou klíčovým prvkem pro sociální a emocionální rozvoj dítěte. V moderní společnosti se rodičovské role stávají stále více flexibilní a propojené. Současná odborná literatura se zaměřuje na několik aspektů rodičovských rolí a jejich významu pro výchovu dětí.

Rodičovská role zahrnuje poskytování citové opory a vytváření pocitu bezpečí pro děti. Dle teorie citové vazby (attachment theory) je důležité, aby rodiče byli citliví a reagující na potřeby dětí, což podporuje vytvoření bezpečné vazby a emocionální stabilitu dítěte (Bowlby, 1969).

Socializace a výuka sociálních dovedností je ne méně důležitou rodičovskou rolí. Parkea Buriel (2006) uvádí, že rodičovská role zahrnuje také socializaci dětí a výuku sociálních dovedností, jako jsou komunikace, řešení konfliktů, prosociální chování a regulace emocí. Rodiče jsou hlavními zprostředkovateli sociálních zkušeností a modely chování pro své děti.

Rodiče hrají klíčovou roli také v rozvoji autonomie a seberegulace dětí. Podporují své děti v rozvíjení schopností, jak se samostatně rozhodovat, plánovat a kontrolovat své chování. Tato podpora zahrnuje nastavení hranic, poskytování zpětné vazby a povzbuzování k samostatnosti (Grolnick, Pomerantz, 2009).

Rodičovská role zahrnuje výběr a aplikaci různých výchovných strategií a stylů rodičovství, které ovlivňují vývoj dítěte. Tyto styly zahrnují autoritativní, autoritářský, permissivní a zanedbávající přístup, které mají různé dopady na sociální, emocionální a kognitivní vývoj dětí (Baumrind, 1966; Maccoby, Martin, 1983).

1.3 Rodinná výchova a výchovný styl

Rodina je primární socializační prostředí. Soužití v rodině má obrovský vliv na utváření osobnosti a vlastnosti jedince. V rodině probíhá díky rodinné výchově primární socializace, kde se dítě seznamuje s kulturním vzorcem. Kulturním vzorcem se rozumí normy chování, tradice, zvyklosti, mravy a zákony společnosti i rodiny. Nejvhodnějším primárním socializačním prostředím je funkční rodina.

Lašek a Loudová (2013, str. 11) uvádí, že „*funkční rodina je tou nejlepší zárukou, že dítě bude realizovat své rozvojové možnosti, bude vytvářet základ své osobnosti a nalezne pozitivní vztah ke škole a ke vzdělávání*“.

Matějček (2013) píše o tzv. rodičovských postojích. Dle něj jde o „*představy a ideály, někdy i úzkosti a obavy, jejich vědomosti a zkušenosti, jejich očekávání, jaké to dítě bude, jak se bude vyvíjet a čeho všeho v životě by mělo dosáhnout a čemu se vyhnout*.“ Rodičovské postoje také velmi ovlivňují výchovný styl, kterým se výchova dítěte ubírá.

Výchovné styly souvisí s pohledem na výchovu rodičů a jejich způsob výchovy. Každý rodič může mít jiný pohled na způsob výchovy svého potomka. Obecně jsou nejčastěji rozlišovány následující výchovné styly (Čáp, 1993, str. 334):

1. **autoritářský styl** – pro tento styl je typické používání odměn a trestů k motivaci jedince v jeho chování. Vyžadována je úcta k autoritě. Děti bývají přesně vedeny a není zde moc prostoru pro samostatné rozhodování.
2. **liberální styl** – v tomto stylu děti nejsou příliš vedeny, často nejsou vedeny vůbec. Není vyžadováno přesné plnění úkolů, ani úcta k autoritě.
3. **demokratický styl** – někdy nazýván jako kooperativní styl. Představuje kombinaci stylů výše. Je považován za nejvhodnější styl výchovy. Dítěti je méně přikazováno, ale je podněcováno k vlastní aktivitě a činnosti.

Matějček (1999) uvádí, že je potřeba tyto tři styly brát pouze jako schémata, která naznačují krajnosti. V realitě se můžeme setkat s nejrůznějšími variantami a kombinacemi těchto stylů.

Čáp a Mareš (2001, str. 306) vypracovali tzv. model devíti polí. Pracuje se zde s emočním vztahem rodiče k dítěti a s mírou vedení, zadávání požadavků a kontroly.

2 Neúplná rodina

Neúplnou rodinu tvoří rodič s jedním nebo více nezaopatřenými dětmi, případně dalšími členy (prarodič, zaopatřené dítě). Čistá neúplná rodina se skládá jen z rodiče s nezaopatřeným dítětem (dětmi). V třídění osob v čele domácnosti podle příčin neúplnosti rodiny byly do rozvedených osob zahrnuty osoby žijící odděleně (Možný, 2002).

2.1 Typologie neúplné rodiny

Neúplné rodinné struktury se mohou odlišovat v závislosti na pohlaví rodiče zastávajícího roli hlavy domácnosti, okolnostech vzniku rodiny, počtu dětí závislých na rodičích, uznání či neuznání rodičovství a ekonomické aktivitě rodiče. Tyto rodiny mohou být řízeny matkou nebo otcem a lze je klasifikovat jako osamělé matky či otce. Dále se dělí podle rodinného stavu a okolností vzniku na svobodné, rozvedené, ovdovělé a osoby v manželství bez rozvodu. Počet dětí závislých na rodičích určuje zařazení rodiny do kategorie s jedním, dvěma nebo třemi a více dětmi. Rodiny bez závislých dětí jsou zahrnuty, avšak detailněji zde nejsou zkoumány. Rovněž mohou existovat rozdíly mezi neúplnými rodinami, kde bylo či nebylo uznáno rodičovství. Poslední kategorizace neúplných rodin se týká ekonomické aktivity rodiče, zahrnující rodiny se zaměstnaným či nezaměstnaným rodičem (Jandourek, 2001).

Možný (2008) definuje neúplnou rodinu jako domácnost, kde žije jen jeden rodič a dítě nebo děti. Jedná se tedy o rodinu, kde jeden z rodičů chybí, a to z různých důvodů. Problematické je zjišťování dat o neúplných rodinách. Je totiž velmi obtížné zjistit objektivní data ohledně neúplných rodin. Sama jsem se při psaní této práce potýkala s problémem vyhledat relevantní informace o počtu neúplných rodin na našem území. Údaje o těchto rodinách lze zjistit jedině pomocí sčítání lidu. I zde ovšem narážíme na problém, protože sčítání lidu započítává pouze takovou rodinu, kde mají oba manželé stejné trvalé bydliště.

Dříve společnost neúplnou rodinu zavrhovala. Šlo o neobvyklou či nežádoucí strukturu. Výjimkou byly pouze osamocené matky, kterým partner zemřel. To se ovšem v posledních letech změnilo k lepšímu. V současné době je česká společnost ke svobodným matkám bez partnera spíše tolerantní. Lidé se povětšinou shodují, že chce-li žena mít dítě jako jediný rodič a nechce mít stálý vztah s mužem, pak by jí tuto možnost nikdo neměl upírat. Tuto toleranci lze chápat na straně jedné pozitivně, nicméně na straně

druhé nelze opomíjet práva otců na své děti, které je tímto do jisté míry spíše popíráno“ (Dudová, 2007).

Existuje mnoho faktorů, které mohou zapříčinit vznik neúplné rodiny. Často ani nedojde ke vzniku úplné rodiny v důsledku nesezdaných párů kteří spolu ani nežijí, nebo třeba když je otec neznámý. V tomto případě ani nedošlo k vytvoření rodiny úplné (Dudová, 2007).

Dalším faktorem je rozvod, kde se manželé rozhodnou své manželství ukončit. V dnešní moderní době klesá význam manželství. Rozvod je nejčastějším způsobem vzniku neúplné rodiny. Často se stává, že rozvod je jedinou možností, jak děti ochránit. Pokud totiž jsou děti neustále vystavovány konfliktům mezi rodiči (případně i patologickým jevům), ukončení manželství se jeví jako lepší varianta. J. Klimeš (2005) se přiklání k tomu, že vztah partnerů se může dostat do situace, v níž se jeho ukončení jeví jako jediné řešení. Zdůrazňuje především to, že vzniklé škody musí být minimalizovány. Z hlediska právního je to proces celkem složitý. Možná proto se snižují i počty sňatků (Jandourek, 2001).

Mnoho párů žije ve společné domácnosti bez uzavření sňatku. Ačkoli se může tato varianta zdát jednodušší v případě odchodu jednoho z partnerů, není tomu vždy tak. Pokud partner odchází a odvádí si s sebou dítě, často to není příliš jednoduchá situace. Opuštěný partner má totiž právo obrátit se na OSPOD s žádostí o předběžné opatření vůči nezaopatřenému dítěti. Jiná situace je při tzv. útěku od partnera. Jedná se o opuštění partnera v případě výskytu nějakého problémového chování. Může to být například domácí násilí, kde se útekem rozumí ochrana dítěte. V tomto případě je nutné, aby oběť aktivně komunikovala s OSPOD a příslušnými orgány (Dudová, 2007).

Další příčinou může být smrt jednoho z partnerů. Zde je vystaven velké psychické zátěži nejen pozůstalý partner, ale především i jeho potomci.

Také autorka T. Kimplová (2008) se zabývá současnými tendencemi:

- odkládání sňatků a rození dětí – zakládání rodin neformálně, bez sňatku,
- zvyšování rozvodovosti – omezování počtu dětí v rodině,
- prodlužování doby, po kterou děti a rodiče žijí spolu.

Takřka všechny tyto trendy upozorňují na prosazování osobních zájmů před zájmy rodinnými. Tyto trendy mohou také přispět ke vzniku neúplné rodiny.

Odkládání sňatků je v dnešní době velice častou skutečností. To ale často zapříčiní, že někteří jedinci rodinu nezaloží ani v pozdějším věku. Rození dětí bez

uzavření manželství může zdánlivě zvýšit počet neúplných rodin ve statistikách. Rodina je sice založena, ale sňatek rodičů zde chybí (Thoburn a Sexton, 2015)

Situace, kdy dochází k vyšší rozvodovosti, také snižuje počet dětí v rodinách. Rozvedení jedinci totiž každý bydlí samostatně, nebo s novým partnerem. Tato situace může být problematická, protože například matka se třemi dětmi může najít nového partnera, se kterým tyto děti vychovává. Záleží také na tom, jaká forma péče o děti je udělena (Gobbi et al., 2015).

Aktuálním trendem je také prodlužování doby, kdy děti žijí se svými rodiči. Děti často dlouhou dobu studují, přičemž využívají zázemí své orientační rodiny. Založení prokreační rodiny se tedy prodlužuje na dobu po studiích.

2.2 Důvody vzniku neúplných rodin

Neúplná rodina může vzniknout dobrovolně nebo nedobrovolně. V případě dobrovolně neúplné rodiny může jít o rozhodnutí matky, že bude své dítě vychovávat sama. V tomto případě často ani otec o početí dítěte neví.

Dalšími důvody vzniku neúplné rodiny jsou úmrtí druhého rodiče, dále je to rozvod-rozchod partnerů před sňatkem, či narození dítěte (Bray a Stanton, 2009).

Úmrtí jednoho z rodičů patří mezi nejtraumatičtější událost, se kterou se členové rodiny mohou setkat. Jedná se o situaci, která je velkou psychickou zátěží nejen pro děti, ale i pro pozůstalou partnerku/partnera. Partner se nyní musí vypořádat se smutkem a bolestí, ale zároveň se musí postarat o pozůstalé děti. Postarat se musí nejen po materiální, ale i po psychické stránce. Často musí vyhledat psychologickou pomoc pro sebe, i pro své dítě/děti. Stále nejčastějším důvodem vzniku však stále zůstává rozvod (Bray a Stanton, 2009).

V dnešní době je situace ohledně rozvodu jednodušší. O rozvod mohou požádat oba z manželů, ať už k tomu mají jakýkoliv důvod. Rozlišujeme tři základní druhy rozvodů. Jedná se o rozvod bez dětí, rozvod sporný a nesporný (Dudová, 2007).

Rozvod bez dětí je patrně nejméně psychicky náročným, už právě kvůli absenci dětí ve vztahu. Děti se do manželství buď vůbec nenarodily, nebo jsou již zletilé. Není tak třeba řešit otázku výživného, ani péči o děti (Dudová, 2007).

Rozvod nesporný, aneb rozvod dohodou, je ideální formou rozvodu, pokud se v manželství vyskytují děti. Pokud jsou manželé schopni a ochotni se domluvit na majetkovém vypořádání a vyživovací povinnosti k dětem, jde o méně emočně náročné

ukončení manželství. Manželství je tak ukončeno podstatně rychleji, než když se bývalí partneři nedovedou dohodnout (Jandourek 2001).

Rozvod sporný je nejsložitějším způsobem rozvodu. Rodiče nezletilých dětí nejsou schopni se domluvit na vyživovací povinnosti, ani materiálním vypořádání. Jde často o nejvíce psychicky náročnou situaci rodiny, a to zejména pro děti. Vzhledem k složitosti konkrétního rozvodu se bezpochyby jedná také o časově nejdelší cestu k rozvodu manželství (Dudová, 2007).

Dalším typem je rozchod partnerů ještě před sňatkem. V dnešní době není stigmatizováno, když žena vychovává děti sama. S ohlédnutím do minulosti ale zjistíme, že matky samoživitelky bývaly společensky vyloučené, a s nimi i jejich děti. Dnes se setkáváme velmi s tím, že vyrůstání pouze s jedním rodičem již není nic neobvyklého (Dudová, 2007).

2.3 Výchova dítěte v neúplné rodině

2.3.1 Chybějící matka

Studie ukazují, že matky jsou v poskytování péče během dětství v mnoha ohledech jedinečné a lepší než otcové. Do určité míry je tedy nelze nahradit a oddělení může mít dopad na vývoj dítěte. Děti dávají v určitých obdobích života přednost matkám před otci, když hledají emocionální podporu, cítí hlad, jsou nemocné nebo strádají. Kontakt s matkou je pro ně více uklidňující než s jakoukoli jinou osobou. Matky jsou přirozeně citlivější a reagují na konkrétní potřeby malých dětí. Lépe rozlišují různé reakce dítěte, například když má dítě hlad nebo cítí bolest. Matky lépe interpretují emoce dětí, mohou jim tak lépe pomoci. Mohou také lépe porozumět požadavkům dítěte, už podle držení těla, gesty a mimiky. Děti se v nepřítomnosti matky stávají nepřátelštějšími a dokonce asociálními (Simmonset al., 2017).

Matka je pro dítě hlavním ženským vzorem a absence matky může vést k nedostatku pochopení ženských rolí v životě dítěte. To může mít vliv na jeho vývoj a vnímání vztahů mezi muži a ženami (Simmonset al., 2017).

Výchova dítěte bez matky je vždy složitá, jelikož matka má vliv na dítě zejména v oblasti vztahů, emocionality a psychického zdraví. Absence matky může vést k pocitu ztráty, osamělosti a bolesti u dítěte, zejména v případě propojení se ztrátou rodičovské figury z důvodu rozvodu, smrti nebo jiných faktorů (Thoburn a Sexton, 2015).

Thoburn a Sexton (2015) vysvětlují, že dítě, které nemá ve svém životě mateřskou postavu, může trpět pocitem studu, což vede k nedostatku sebedůvěry. Může dojít k závěru, že je nemilované nebo že není hodno lásky. To mnohdy vede ke strachu z vytváření vazeb s ostatními dospělými, protože se bojí, že jej také opustí. Adolescenti, kteří nemají mateřskou postavu, mohou provádět nezdravé aktivity, jako je promiskuita nebo kriminální chování, k nalezení lásky, přijetí a bezpečí.

Mezi možné dlouhodobé důsledky nepřítomné mateřské postavy patří antisociální chování, emocionální problémy a kriminalita mládeže. Psychoanalytik John Bowlby věřil, že děti přicházejí na svět biologicky předem naprogramované tak, aby si vytvořily silná pouta s ostatními lidmi jako prostředek k přežití. Lektor psychologie Saul McLeod ve svém článku „Bowlby's Attachment Theory“ o „Simply Psychology“ pojednává o Bowlbyho přesvědčení, že vztah dítěte a její matky mezi narozením a 5 lety je pro socializaci nejdůležitější (Simply Psychology, 2023).

2.3.2 Fenomén chybějícího otce

K nepřítomnosti otce dochází, když se rodiče rozejdou a otec již nežije se svými dětmi. Bylo prokázáno, že odloučení rodičů ovlivňuje vývoj a chování dítěte.

Otcovská role má významný vliv na vývoj dítěte a jeho psychické zdraví. Otec má specifické vlivy na dítě, které se liší od těch mateřských. Proto je vztah otce a dítěte nezbytný pro psychosociální, emocionální a kognitivní vývoj dítěte (Simmons et al., 2017; Baker, 2017). Přesto je absence otce narůstajícím fenoménem (Gobbi et al., 2015). Craig et al. (2018) odhalili, že děti, jejichž otcové již nebyli součástí jejich života ve věku 3,5 roku, měly dvakrát vyšší pravděpodobnost, že budou mít značné problémy s chováním ve srovnání s dětmi, jejichž otcové byli ve věku 11 let stále v domácnosti. Stejná studie ukázala, že děti, jejichž otcové odešli po 3,5 letech věku, dosáhly v průměru o dva body vyšší na škálách měřících potíže s chováním do 11 let ve srovnání s dětmi, jejichž otcové neodešli (Craig et al., 2018). Jacksonem et al. (2016) odhalili, že děti, které při narození zažily nepřítomnost otce, měly o 13 % vyšší pravděpodobnost, že ve věku 4 let budou klinicky diagnostikovány poruchami, jako je porucha řeči/jazyka, porucha pozornosti/učení, porucha související s aktivitou, a mohou trpět dalšími poruchami. kognitivní vývojové opoždění.

Bylo zjištěno, že tyto problémy přesahují do dospívání a dospělosti a zahrnují zvýšené riziko užívání návykových látek, deprese, sebevraždy, špatné školní výsledky a kontakt se systémem trestní justice.

Ohledně absence mužského vzoru v neúplných rodinách hovoří i Průcha: „*Mladí lidé méně často než před rokem 1990 uzavírají manželství. Počet narozených dětí mimo manželství dosahuje v posledních letech kolem 40% dětí; přibývá tak dětí, které vyrůstají v neúplných rodinách, většinou pouze s matkami.*“ (Průcha, 2013, str.32). Průcha vycházel z dat českého statistického úřadu z roku 2012, kde lze zjistit, že je 13,4 % českých dětí vychováváno v neúplných rodinách. Dále také uvádí, že: „*Všeobecně se soudí, že tyto děti vyrůstající v neúplných rodinách jsou ochuzeny o mužský vzor a že to může být pro jejich rozvoj nepříznivé – to ovšem není jednoznačně prokázáno*“ (Průcha, 2013, str.32). Podle Matějčka (2017) však může docházet k výchovným problémům i u děvčat. Uvádí, že kvůli absenci mužského vzoru mají později potíže s představami a výběrem vhodného životního partnera. Celkově Matějček hodnotí, že u dívek i chlapců hrozí příliš dlouhá citová nezralost, a to především ve vztazích k druhému pohlaví. (Matějček, 2017)

2.3.3 Nevlastní rodič a jeho přijetí

Přijetí nevlastního rodiče může být pro dítě velkou výzvou, ovšem také přináší řadu komplikací. Dítě má mnohdy pocit, že nový rodič biologického rodiče zastupuje či nahrazuje, což v něm může vyvolávat pocity zklamání, frustrace, ale i zlosti.

Partnerský a rodinný coach Derek Randel prostřednictvím Parents (2014) uvádí, že ať už je nové manželství výsledkem rozvodu nebo smrti, „náhradní“ rodič nikdy nemůže nahradit biologického rodiče, a především by se o to neměl pokoušet. Bez ohledu na to, jak se biologický rodič zachoval, nevlastní rodič musí respektovat potřebu dítěte milovat svého rodiče. Totéž platí pro požadavek, aby mu nevlastní dítě říkalo „mami“ nebo „tati“. Nikdy by tohle nevlastní rodič neměl požadovat.

Parents (2014) dále uvádí, že, nevlastní rodič by nikdy neměl překročit hranici způsobení fyzických následků dítěti. Klinická psychologka JoAnne Pedro-Carroll uvádí, že by se měl nevlastní rodič vždy vyhnout tomu, aby „ztratil chladnou hlavu“ a dítě fyzicky trestal nebo po něm křičel. Nálady mezi dětmi a jejich vlastními rodiči se mohou mnohdy vymknout kontrole, ovšem incident a bolestivé vzpomínky na fyzickou „disciplínu“ od nevlastního rodiče mohou trvat celý život a vybrat si daň za jakoukoli šanci na vybudování důvěry a respektu v novou rodinu.

Je tedy důležité, aby se nevlastní rodiče snažili vycházet s dětmi, naslouchali jejich potřebám a preferencím a zvolili k nim vhodný přístup, kterým se nebudou snažit biologického rodiče „suplovat“, ale spíše si s nimi vytvořit vlastní unikátní vztah, který

může být mnohdy pevný a pozitivní. Nicméně, vztah mezi nevlastním rodičem a dítětem může být složitý a náročný. Často vyžaduje dlouhou dobu, než se dítě zvládne vyrovnat se ztrátou či odchodem rodiče a „novým“ rodinným vzorem. Zpočátku mohou být vztahy napjaté, ale mnohdy se časem uklidní, a pokud dítě pozná, že jej nevlastní rodič přijme, vztah mezi nimi může být plnohodnotný (Parents, 2014).

2.3.4 Prarodiče

Kromě rodičů mají důležitý vliv na výchovu také prarodiče. Zejména v neúplných rodinách často nahrazují ve výchově druhého rodiče. Například u osamělých otců je často nápomocna jejich matka, babička dítěte, která zasahuje do výchovy. Prarodič tak může doplnit úzkou rodinu, a stát se vhodným vzorem pro dítě (Craig et al., 2018).

Často se setkáváme s tím, že prarodiče svá vnoučata tzv. „rozmazlují“. To znamená, že vnoučatům dovolují více než jejich rodiče a pečují o ně s určitým nadhledem a větší vstřícností. Oproti tomu rodiče bývají mnohem striktnější v dodržování nastavených pravidel. Právě kvůli větší benevolenci prarodičů často dochází k různým konfliktům mezi prarodiči a rodiči. To někdy graduje i k zákazům styku s vnoučaty (Baker, 2017).

Strašílková (2004) uvádí, že prarodiče mimo jiné vnoučata vedou k nebojácnosti, a učí je jakým způsobem řešit problémy. Tato skutečnost může být především u neúplných rodin důležitým doplněním u výchovy jedním rodičem. Prarodič je tak nápomocen s výchovou, a tím přispívá ke zdárnému vývoji jedince.

2.4 Neúplné rodiny v České republice

O aktuálním počtu neúplných rodin v České republice se můžeme dozvědět například díky datům českého statistického úřadu. Protože v současnosti ještě nejsou dostupná data o neúplných rodinách ze sčítání lidu z roku 2022, níže jsou uvedeny starší výsledky dat, které jsou dostupné na webových stránkách českého statistického úřadu. Můžeme z nich vyčíst nejen kompletní součet neúplných rodin v určitém období, ale také informaci o počtu dětí v těchto rodinách. V porovnání s úplnými rodinami můžeme konstatovat, že počet dětí v úplných rodinách je bezpochyby vyšší než v rodinách neúplných.

Ke dni 1.3.2001 bylo v České republice 576.420 neúplných rodin. To je téměř 1,5 milionu osob, z toho 488.000 závislých dětí. „*Kategorie závislé dítě se liší od v ČR běžně*

používané kategorie nezaopatřené dítě. Zahrnuje všechny děti do 16 let a dále nezaopatřené děti do 24 let. Nezaopatřené děti 25leté a starší nebyly považovány za závislé a při konstrukci typu domácnosti se s nimi pracovalo jako s dětmi, které byly ekonomicky aktivní, nezaměstnané, pobíraly důchod apod.“ (CSU, 2004).

Dalším obdobím k porovnání jsou roky mezi 1970 a 2011, kdy se zvýšil počet hospodařících domácností v ČR, o 30%. Kromě zvýšení počtu hospodařících rodin bylo zjištěno, že „mezi roky 1970 a 2001 se snížil počet úplných rodin, tj. založených na manželském či nesezdaném páru, s dětmi či bez, a naopak se velmi zvýšil (více než zdvojnásobil) počet rodin neúplných“ (Paloncyová et al. 2019).

Konkrétní data o vývoji hospodařících domácností v letech 1970–2001 jsou uvedeny v tabulce č. 1.

	1970	1980	1991	2001	2011
hospodařících domácností celkem	3 365 407	3 790 977	3 983 858	4 216 085	4 375 122
z toho:					
tvořené 1 rodinou	2 526 778	2 760 247	2 856 608	2 803 340	2 667 867
v tom:					
1 úplná rodina	2 263 480	2 459 004	2 440 492	2 260 497	2 097 867
1 neúplná rodina	263 298	301 243	416 116	542 843	570 836
tvořené 2 a více rodinami	130 738	79 359	63 492	53 290	69 694
domácnosti jednotlivců	668 859	897 447	1 047 221	1 276 176	1 422 147
vícečlenné nerodinné domácnosti	39 032	53 924	16 537	83 279	215 414

Tabulka č.1: Vývoj hospodařících domácností v letech 1970-2011 podle SLDS

VÚPS dále uvádí že: „počty vícečlenných nerodinných domácností nejsou zcela srovnatelné, neboť definice se měnila. Dle SLDB 2011 tvoří nerodinnou domácnost dvě nebo více osob příbuzných i nepříbuzných, společně hospodařících, které netvoří rodinnou domácnost; mezi nerodinné vícečlenné domácnosti patří také domácnost prarodiče/prarodičů s vnoučaty.“ (ČSÚ, 2013b)

Z výše uvedené tabulky tak můžeme vyčíst, že od roku 1970 do roku 2011 docházelo k nárůstu počtu neúplných rodin.

Z dalších získaných dat ze sčítání lidu domů a bytů lze vyčíst, že nejvyšší podíl neúplných rodin s dětmi je na území Hlavního města Prahy, v Karlovarském a Ústeckém kraji. Oproti tomu nejnižší podíl neúplných rodin byl podle dat z roku 2011 v Kraji Vysočina a ve Zlínském kraji. (ČSÚ, 2013)

2.5 Ekonomická situace a sociální vyloučení

I když úplná rodina má jistě lepší předpoklady ke zdárné výchově, mnohdy se můžeme setkat i s neúplnou rodinou, která je ve výchově stejně nebo i více kvalitní. Výchova v úplné rodině tedy není jedinou a jistou zárukou kvalitní výchovy.

Situace neúplných rodin působí, co se výchovy týče, nevýhodně. A to zejména díky absenci druhého rodiče, a s tím související chybějící druhý příjem rodiny. Kromě toho, že rodič je na péči o dítě i domácnost sám, právě ekonomická situace rodiny může být rozhodujícím faktorem ve výchově. Právě nižší příjem rodiny se podstatně projevuje na dětech. Kvůli nedostatečným financím není dovoleno dětem navštěvovat placené zájmové kroužky, výlety a podobně. V důsledku toho pak bývá problém s navázáním vztahů mezi vrstevníky. To potom dopadá na celkovou psychickou nepohodu dětí z neúplných rodin. Není pravidlem, že každé dítě z neúplné rodiny je sociálně vyloučeno v kolektivu. Tento názor zastává i autorka Sobotková, která tvrdí, že i rodiny s jedním rodičem mohou být stejně kvalitní a spokojené jako rodiny úplné (Sobotková, 2012).

Opačný názor má Šulová (2004), která tvrdí, že v případě nahrazování rodičů v prvních letech dítěte může poté dojít ke značné komplikaci ve vnímání a chápání signálů, které svět dítěti vysílá.

Nutno podotknout, že kromě toho, o jakou rodinu se jedná, má určitý vliv i výchovný styl, vztahy v rodině, vnější prostředí, mezigenerační přenos vzorců a další podněty. Podstatné je také to, zda je dítě v neúplné rodině vychováváno matkou či otcem.

V minulosti situace matek samoživitelek byla obtížná. Neznamená to, že by dnešní osamělé matky byly v dobré situaci, ale dříve se ocitaly více osamocené, než je tomu nyní. Žena se samoživitelkou může stát z několika důvodů. Sobotková (2012) je dělí na vdovy s dětmi, osamělé matky, které mají děti z rozpadlého vztahu, a matky, které chtějí být záměrně svobodné. Tyto důvody jsou důležitým činitelem při výchově, stejně tak jako okolnosti, které k osamocení vedli. S tím souvisí také postoj, který matka vůči dítěti zastává. Vzhledem ke konkrétním okolnostem můžeme hovořit o postoji nepřátelském, zavrhujícím, nebo naopak přílišná péče vůči potomkovi. V souvislosti s výchovou osamělými matkami se nabízí i stále aktuální téma, a to rozdíl mezi výchovou chlapců a dívek matkami. U chlapců byly vyzorovány, problémy spojené s nedostatkem autority. To bývá způsobeno tím, že chlapci nemají dostatek mužského vzoru.

Svěření dětí do péče otce není příliš časté. Úskalím u výchovy jen otcem může být nedostatečně uspokojována emocionální funkce. S tím většinou těmto otcům pomáhají

jiné ženy z rodiny. Například babičky, nebo tety. Sobotková (2012) však uvádí, že muži dokáží vychovávat děti stejně kvalitně jako ženy. Podle ní však záleží na okolnostech, zabezpečení rodiny a také na podpůrné síti lidí, které kolem sebe osamělí otcové mají.

3 Důsledky vyrůstání dětí v neúplné rodině

Život v neúplné rodině sebou nese řadu možných rizik a problémů, které mohou narušit rodinnou stabilitu. Problémy neúplné rodiny mohou začít již rozpadem úplné rodiny, nejčastěji rozvodem rodičů, další problémy jsou již způsobené samotným životem v neúplné rodině (Helus, 2009).

Jedním z možných způsobů vzniku neúplné rodiny je rozvod rodičů. Ten může způsobit řadu problémů zejména dětem. Dítě, jehož rodiče se rozvedli, se musí s tímto faktem vypořádat. Každé dítě na tuto skutečnost reaguje jinak a jinou dobu a jiným způsobem se s ním srovnává. Rozvod rodičů může dítě velmi negativně poznamenat i na celý život. Dle Heluse (2009) je dítě vystaveno citovým zážitkům, které nedokáže vnitřně zpracovat. Děti, zejména chlapci, mohou začít mít potíže v oblasti chování, ve škole se důsledky rozvodu mohou projevit i zhoršením prospěchu. Matějček a Dytrich (1999) popisují negativní vliv rozvodu rodičů na děvčata, která ho prožila ve školním věku. Tyto dívky bývají úzkostné a mají mírně depresivní nálady. V dospělosti jim může chybět sebevědomí a snadněji podléhají závislostem. Je velmi důležité, aby výchova v rodině po rozvodu se co nejvíce podobala té před rozvodem.

Rodina s jedním rodičem je značně znevýhodněná, rodina totiž není ucelená, a může zde docházet k řadě problémů. Tyto komplikace se mohou týkat nejen plnění funkcí rodiny. Každý člen má totiž v rodině určitou roli, kterou zastává, pokud některý člen chybí, je nutné jeho roli zastoupit. Rodiče plní pro své děti významné role a jsou pro ně autoritou. Vágnerová (2005) popisuje vliv role rodiče na předškolní děti, které rodičům přisuzují téměř všemocnost. Rodiče se systematicky podílí na tom, jak jejich děti vnímají role matky a otce. „*Celý systém dělby rolí mezi pohlavími zřejmě vychází ze stereotypního vzoru výchovy dětí, kdy existují dva rámcově odlišné vzorce – pro chlapce a dívky.*“ (Tuček, Křížková a Maříková, 2000, str. 84). Na roli otce a matky lze pohlížet několika způsoby. Z hlediska důležitosti ve výchově dítěte je obvykle za klíčovou osobu považována matka. Oakleyová (2000) považuje sociální vztah mezi matkou a dítětem, vytvářený v prvních letech života, za základ jistoty a duševního zdraví. Již od období těhotenství je pro dítě zdrojem důvěry a bezpečí. Stejně jako má matka své specifické místo v životě dítěte, má svou stejně důležitou roli také otec. V minulosti byla role otce

podceňována a otec byl z péče o svého potomka v podstatě vyloučen. Otec byl především výhradní živitel rodiny a měl v rodině nejvyšší autoritu. Postupem let se role otce proměnila. Matějček (1994) poukazuje na to, že otec může v mnoha směrech aktivně přispívat k formování svého potomka již v prenatálním období a těsně po narození. Otcova kompetence pečovat o novorozené dítě není nijak snížena oproti matce. Otcové svým dětem většinou poskytují odlišný typ péče než matky, obvykle mají tendence utvářet dítěti jistý řád, harmonogram a snaží se jej vést k jeho dodržování.

Role matky, tak otce je pro dítě velmi důležitá a absence jedné role má na dítě negativní vliv. Matějček (1999) pojednává o problému chybějící role: „*V neúplných rodinách chybí zástupce jedné poloviny lidského světa, který tuto polovinu světa představuje a učí ji dítě vnímat a komunikovat s ní. Případná ztráta otce, v rodině znamená, že se dítěti ztrácí základní příležitost k rozvíjení potenciálu daného jeho pohlavím*“ (Matějček, 1994). Dle Nováka (2008) další potíží může být, že dívky vyrůstající bez otce mohou mít větší problémy se vztahy s muži. Novák dále upozorňuje na to, že jedinci vyrůstající bez matky mají potíže s nadměrným upínáním se na své partnery.

Ekonomická situace rodiny je dalším významným problémem, který se dotýká neúplných rodin. Bez jednoho dospělého člena totiž přichází rodina o jeden celý příjem. Příjem rodiny je tak nižší, a s tím souvisí i její možnosti, nemohou si například dovolit drahé placené zájmové kroužky, či jinou zábavu nebo kulturní akci. Často bývá potíž i s pokrytím základních výdajů. Rodiny s dětmi, kde chybí jeden z partnerů, často nemají velké finanční rezervy. Mnohokrát ani nemají vlastní bydlení, a jsou zatíženi hypotékou. Nižší příjmy ovlivňují často celý chod domácnosti. S tím souvisí také sociální vyčlenění rodiny.

Problémy neúplných rodin se týkají také plnění výchovně-socializační funkce rodiny. Rodina je prvním socializačním prostředím, dítě si v ní osvojuje základní návyky a vzorce chování. I v socializaci a výchově se objevuje působnost struktury rodiny, tedy i to, že je rodina neúplná. Dítě se v rámci rodiny učí přijímat sociální role, utváří svou osobnost a seznamuje se s normami a hodnotami společnosti (Kraus, Poláčková, et al., 2001).

Mezi další úskalí neúplné rodiny mohou patřit i problémy ve výchově. Potíž je v tom, že jeden rodič má na starosti obě rodičovské role. Zvládnutí obou těchto rolí ale

většinou není zdárné. Potíže související s výchovou mohou vést nejen k problémům v chování, horšímu školnímu prospěchu, ale také emoční labilitě dítěte.

Mezi problémy v neúplné rodině můžeme řadit i příchod nového člena rodiny, nového partnera rodiče. Ne vždy je totiž příchod tohoto nového člena zdárný a bezproblémový. Pokud se rodič rozhodne do rodiny přivést dalšího člena, měl by postupovat pozvolna. Prvním aktem by měl být vedený rozhovor s dítětem o tom, kdo k nám do rodiny přichází a proč. Pokud není dítě předem na příchod „nevlastního rodiče“ připraveno, může být značně stresováno a nemusí nového nevlastního rodiče přijmout.

Děti z neúplných rodin mohou být viktimmní vůči některým rizikům více než děti z úplných rodin. Rizika pro děti vyrůstající se svobodnou matkou ve srovnání s jejich vrstevníky v manželských rodinách mohou být následující:

- nižší školní prospěch,
- více problémů s kázní a docházkou
- nižší vzdělání
- vyšší pravděpodobnost kriminality (zejména u chlapců),
- nižší úspěšnost na trhu práce a vyšší pravděpodobnost, že se sami stanou samoziviteli (zejména u dívek), čímž cyklus pro další generaci začíná znova.

Jak píše Melanie Wasserman (2020) uvádí, že děti, které vyrůstají v domácnostech bez dvou biologických manželských rodičů, mají více problémů s chováním, dosahují nižšího vzdělání a mají v dospělosti nižší příjmy.

Ačkoli se nezdá, že by rodinná struktura měla nějaký pozitivní nebo negativní vliv na výsledky ve čtení a matematice u chlapců nebo dívek, u dívek je stále pravděpodobnější, že dokončí střední školu a půjdou na vysokou školu, a to pravděpodobně proto, že jsou lepšími čtenáři a mají pokročilejší „sociální dovednosti“ (tj. méně problémů s chováním). Vzhledem k tomu, že synové svobodných matek jsou častěji suspendováni než synové manželských párů, a protože přerušení střední školy předpovídá neúspěch na střední škole, naznačuje to, že prevalence svobodného rodičovství hraje roli v celkovém nižším GPA (průměrné hodnocení známek dosažených studentem během určitého období studia) chlapců a převaze dívek na vysoké škole.

3.1 Úskalí v zakládání a udržování stability prokreační rodiny

Úskalí zakládání prokreační rodiny těch, kteří žili v neúplných rodinách, mohou být různorodá a zahrnovat různé aspekty.

Děti z neúplných rodin mají dle průzkumů vyšší pravděpodobnost rozvodu ve svých vlastních manželstvích, což může být způsobeno transgeneračním přenosem vzorců chování a vztahů (Amato, 1996; Amato a Patterson, 2017). Tento jev je známý jako „rozvodový cyklus“ (divorce cycle).

Osoby, které vyrostly v neúplných rodinách, mohou mít obtíže navázat a udržet stabilní a uspokojivé partnerské vztahy, což může ztěžovat zakládání a udržování prokreační rodiny (Cui a Fincham, 2010; Segrin, Taylor a Altman, 2005).

Také vyšší výskyt maladaptivních komunikačních strategií a konfliktního řešení u jednotlivců z neúplných rodin může vést k narušení stability prokreační rodiny (Whitton et al., 2008).

Osoby z neúplných rodin mohou čelit nižšímu socioekonomickému postavení, což ztěžuje zajištění dostatečných zdrojů pro založení a udržení prokreační rodiny (McLanahana a Percheski, 2008).

3.2 Transgenerační psychologie rodiny

Transgenerační psychologie rodiny se zabývá studiem mechanismů, kterými se vzorce chování, emoce, myšlenky a vztahy přenášejí z jedné generace na druhou v rodinném kontextu. Tento přístup je relevantní pro zkoumání vlivu neúplné rodiny na stabilitu prokreační úplné rodiny, protože klade důraz na důležitost historie a kontinuity rodinných zkušeností.

3.2.1 Transgenerační přenos traumatu

Traumatické zkušenosti, jako je rozvod nebo ztráta rodiče, mohou mít dlouhodobý vliv na psychologické fungování jednotlivců a jejich rodin. Transgenerační přenos traumatu se týká mechanismů, kterými se tyto zkušenosti přenášejí na další generace, což může vést k zvýšenému riziku psychologických obtíží a nestability v úplné rodině (Felsen & Erlich, 2017).

3.2.2 Transgenerační vztahové vzorce

Rodinné vztahy a dynamika se mohou přenášet z jedné generace na druhou, což může ovlivnit stabilitu prokreační úplné rodiny. Například děti z neúplných rodin mohou převzít negativní vzorce chování, jako je nedostatek důvěry nebo problematické řešení konfliktů, které mohou ztěžovat úspěšnou adaptaci na život v úplné rodině (Amato, Patterson, 2017).

3.2.3 Transgenerační přenos hodnot a norem

Rodinné hodnoty, normy a očekávání mohou být předávány z jedné generace na druhou a ovlivňovat, jak jednotlivci vnímají a reagují na situace v rámci úplné rodiny. Například děti z neúplných rodin mohou být vystaveny různým hodnotám a normám ohledně manželství, partnerství a rodičovství, což může vést k nesouladům a konfliktům v prokreační úplné rodině (Schönpflug, 2001).

4 Vlastní výzkumné šetření

4.1 Úvod

Tato část bakalářské práce zahrnuje výzkumné šetření zaměřené na problematiku neúplných rodin. Ve výzkumné části je nejprve představen výzkumný problém, následně cíle výzkumného šetření, výzkumné otázky, zvolená metoda sběru dat, výzkumný vzorek, interpretace výsledků a závěrečná diskuse o výsledcích výzkumného šetření.

Pro výzkumné šetření jsem se rozhodla využít osobní zkušenosti lidí, kteří vyrůstali v neúplných rodinách. Tyto osobní zkušenosti s vyrůstáním v neúplných rodinách, a následné zakládání rodin prokreačních, jsem se pokusila vyčíst z odpovědí respondentů v dotazníku.

Mezi laiky i odborníky je mnoho diskuzí, zda výchova v neúplné rodině má velký vliv na sociální vývoj jedince. Například autorka Sobotková (2001) však uvádí, že ani vývoj v neúplné rodině nemusí vždy znamenat nezdárný vývoj jedince.

Důležitý byl v tomto výzkumném šetření vlastní pohled lidí vychovávaných v neúplné rodině na jejich výchovu. Nejdůležitějším poznatkem byl vlastní pohled těchto lidí na to, zda jejich vyrůstání v neúplné rodině mělo zásadní vliv na jejich pozdější zakládání rodiny. Jelikož je tato otázka příliš široká, rozhodla jsem se zařadit i otázku, která se ptá přímo na důvod tohoto faktu.

Výzkumným problémem, na který hledá tato bakalářská práce odpověď je: Má vliv vyrůstání v neúplné rodině na prokreační rodinu jedince?

4.2 Metodika

Na začátku budou stanoveny výzkumné otázky na základě teoretických východisek. Zkonstruujeme hypotézy. Na sociální síť bude umístěn dotazník, který mají vyplnit osoby pocházející z neúplné rodiny. Odpovědi dotazníku budou analyzovány a interpretovány sloupcovými a koláčovými grafy. Ke každé otázce bude slovní interpretace. Dále budou vyhodnoceny hypotézy na základě dat z těchto otázek/odpovědí. Dále vyhodnotíme výzkumné otázky a uvedeme jejich slovní vyhodnocení.

4.3 Cíle

V této práci jde o zkoumání vlivu vyrůstání v neúplné rodině na zakládání prokreační rodiny a na její stabilitu. Důležité bylo zjistit, zda měli jedinci vychovaní v neúplných rodinách později potíže s navazováním partnerských vztahů a založením rodiny. Pokud potíže měli, zajímáme se o důvody těchto obtíží.

Hlavní cíl. *Zjistit, jestli má vliv vyrůstání v neúplné rodině na zakládání prokreační rodiny a na její stabilitu.*

Dílčí cíl č. 1. *Zjistit, zda mají jedinci vychovaní v neúplné rodině potíže s udržením stabilní úplné rodiny.*

Dílčí cíl č. 2. *Zjistit, jaké jsou nejčastější důvody problémů v zakládání rodiny u těchto jedinců, a zda souvisí s výchovou v neúplné orientační rodině.*

Dílčí cíl č. 3. *Zjistit, zda je důvod rozpadu prokreační rodiny stejný jako u orientační.*

4.4 Hypotézy

Hypotéza 1

H₀: Více než polovina dětí z neúplných rodin vyrůstala v péči matky.

H_A: Méně než polovina (nebo rovno) dětí z neúplných rodin vyrůstala v péči matky.

Hypotéza 2

H₀: Více než polovina dětí vychovávaných jedním rodičem nejsou spokojeni s pravidelností kontaktu s druhým rodičem.

H_A: Méně než polovina (nebo rovno) dětí vychovávaných jedním rodičem nejsou spokojeni s pravidelností kontaktu s druhým rodičem.

Hypotéza 3

H₀: Více než polovina dětí z neúplných rodin má zájem o kontakt s druhým rodičem.

H_A: Méně než polovina (nebo rovno) dětí z neúplných rodin má zájem o kontakt s druhým rodičem.

Hypotéza 4

H₁: Více než polovina osob vychovaných v neúplné rodině žije nyní rovněž v neúplné rodině.

H_A: Méně než polovina (nebo rovno) osob vychovávaných v neúplné rodině žije nyní rovněž v neúplné rodině.

Hypotéza 5

H₀: Více než polovina osob vychovaných v neúplné rodině pociťuje, že tato skutečnost měla vliv na jejich prokreační rodinu.

H_A: Méně než jedna polovina (nebo rovno) osob vychovaných v neúplné rodině pociťuje, že tato skutečnost měla vliv na jejich prokreační rodinu.

4.5 Metoda sběru dat a výzkumná metoda

Pro zkoumání výzkumných otázek byl zvolen kvantitativní výzkum.

Podle autora Reichela (2009) kvantitativní přístup předpokládá měřitelnost předmětů zkoumání, nebo alespoň možnost data třídit a uspořádat.

Z kvantitativních metod jsem pro toto výzkumné šetření zvolila metodu dotazníku. Podle autora Gavory (2010) se jedná o jednu z nejfrekventovanějších metod v sociálních výzkumech, která je založena na písemném dotazování respondentů.

Pomocí nestandardizovaného dotazníku vlastní konstrukce se snažím najít odpovědi na výzkumné otázky. Dotazník se skládá z 20 ti otázek. Respondenti odpovídali elektronicky pomocí internetového portálu survio.com. Tento způsob sběru dat umožňoval poměrně jednoduché zpracování dotazníku, sdílení i zpracování dat. Internetový odkaz jsem rozeslala studentům Univerzity Hradec Králové, kteří jej dále rozesílali další respondentům.

Velkou část dotazníku tvoří uzavřené otázky, které jsem vnímala jako snadno vyhodnotitelné. Uzavřené otázky dle Reichla (2009) ale mohou zkreslovat, jelikož respondent volí jen jednu z možností odpovědi. Tím pro něj nemusí být odpověď snadná, a tak volí, co se k jeho odpovědi více přibližuje. Dále jsem v dotazníku využila škálové otázky, které podle mého názoru vedou k přesnějším výsledkům. Jedna otázka je otevřená, pro sdílení vlastní zkušenosti.

Na začátku dotazníku jsou respondenti seznámeni s tím, o jaký dotazník se jedná, a jakým respondentům je určen, také byli upozorněni na anonymitu a způsob použití odpovědí.

4.6 Respondenti

Výzkumný vzorek je zaměřen na jedince vyrůstající v neúplných rodinách. Do šetření bylo zahrnuto ženské i mužské pohlaví. Věk respondentů nebyl předem omezen. Celkem bylo získáno 120 odpovědí mužů i žen.

Respondenti byli na začátku dotazníku seznámeni s účelem dotazníku a byli ujištěni o anonymitě. Data z dotazníkového šetření byla sbírána v termínu od 6.4.2022 do 20.4.2022.

4.7 Interpretace výsledků

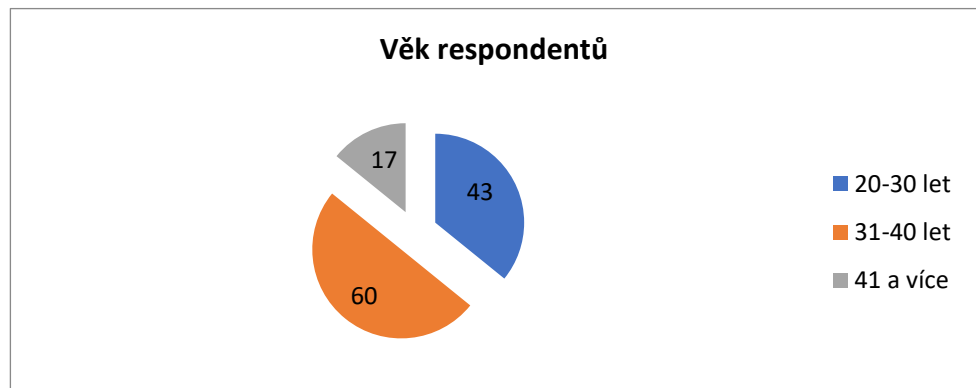
Celkově jsem získala odpovědi od 120 respondentů. Odpovědi těchto respondentů jsem zanalyzovala, poté jsem zpracovala jejich odpovědi do výšečových grafů.

I. Pohlaví respondentů

V mém výzkumném vzorku převažovaly ženy nad muži. Žen odpovědělo celkem 64, mužů 56.

II. Věk respondentů

Věk respondentů z mého výzkumného vzorku uvádím v grafu č.1

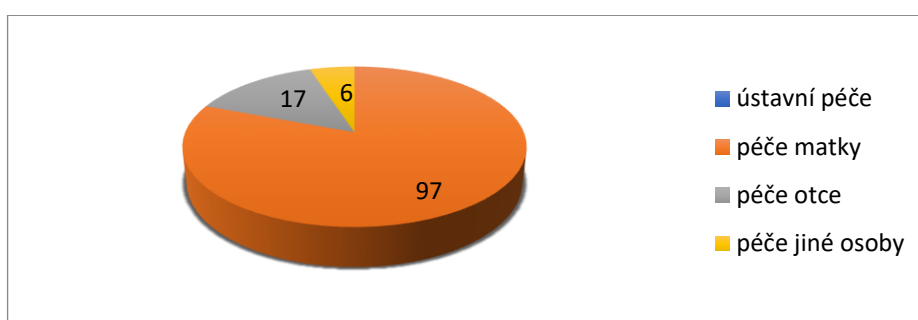
Graf č. 1: Věk respondentů

Pro znázornění věku respondentů jsem zvolila výšečový graf. Celá čísla znázorňují přesný počet jedinců, spadající do jednotlivých věkových rozmezí. Největší počet respondentů se pohybuje ve věku 31-40 let. Těchto respondentů je 60. Nejmenší počet respondentů jsou jedinci ve věku 41 a více let. Může tomu tak být zejména

vzhledem k charakteru dotazníku a jeho předložení zejména vysokoškolským studentům.

III. Orientační rodina a péče

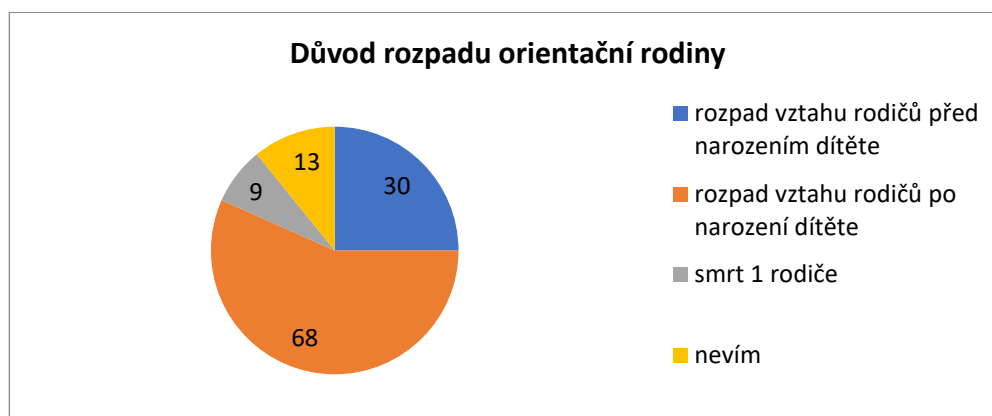
V otázce č. 2 jsem zmapovala situaci všech respondentů, v rámci jejich orientační rodiny. Díky získaným datům jsem odpovědi zpracovala do grafu, kde znázorňuji situaci těchto jedinců v rodině, ve které vyrůstali. Na výběr měli respondenti 5 možností, jak vyrůstali: v úplné rodině, v péči matky, v péči otce, v ústavní péči. Poměr získaných odpovědí znázorňuji v grafu č. 3, níže.

Graf č.2: V jaké péči jste vyrůstali?

Největší podíl respondentů uvedlo, že vyrůstali v neúplné rodině, v péči matky. Těchto odpovědí bylo celkem 97. Možnost vyrůstání v péči otce uvedlo pouze 17 osob. V ústavní péče nevyrostal nikdo z dotazovaných. Pouze 6 osob uvedlo, že bylo vychováno v péči jiné osoby.

IV. Důvod rozpadu orientační rodiny

Graf č. 3: Z jakého důvodu došlo k rozpadu vaší orientační rodiny?

Další otázka v dotazníku byla zaměřena na důvody, které vedly k rozpadu orientační rodiny těchto respondentů.

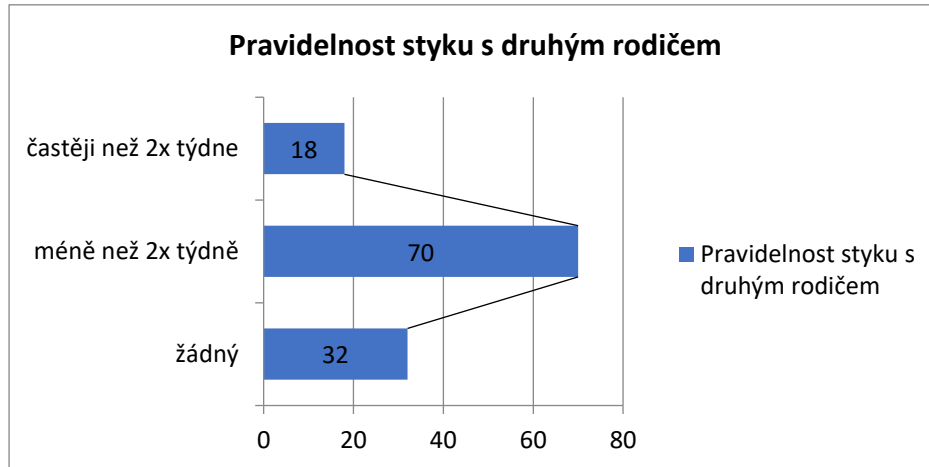
Ze 120 respondentů odpovědělo, že důvodem rozpadu jejich orientační rodiny byl rozvod po jejich narození. Těchto odpovědí bylo celkem 68. Případ, kdy se rodiče dítěte rozešli, nebo rozvedli ještě před narozením dítěte je uveden 30krát. Celkem 13 z dotázaných uvedlo, že neznají důvod rozpadu jejich rodiny. Možnost, že respondent nezná důvod rozpadu jejich orientační rodiny se mi jeví zvláště. Domnívám se, že většinou již děti z neúplných rodin často pátrají po tom, proč jejich rodina není úplná.

Pouze 9 z dotázaných uvádí, že jejich neúplná rodina vznikla úmrtím jednoho z rodičů.

V. Pravidelnost styku s rodičem, se kterým respondenti nežili v domácnosti

V další otázce jsem zjišťovala, zda se respondenti se svým druhým rodičem stýkali, či nikoliv. Zjišťovala jsem také četnost setkávání.

V grafu č. 4 přehledně zpracovávám získaná data.

Graf č. 4: Jak často jste se setkával/a s druhým rodičem?

Z výsledků dotazníku lze vyčíst, že největší množství dotázaných sice udržovalo s druhým rodičem kontakt, ale nebyl častější než 2x do týdne. Odpovědělo takto celkem 70 osob. I přes to si dovolím tento fakt hodnotit pozitivně, protože 32 lidí uvedlo, že se se svým druhým rodičem nestýkalo vůbec.

To, že 32 respondentů neudržovalo kontakt s druhým rodičem je pochopitelné i k předešlým výsledkům dotazníku. V minulém grafu totiž můžeme nahlédnout na

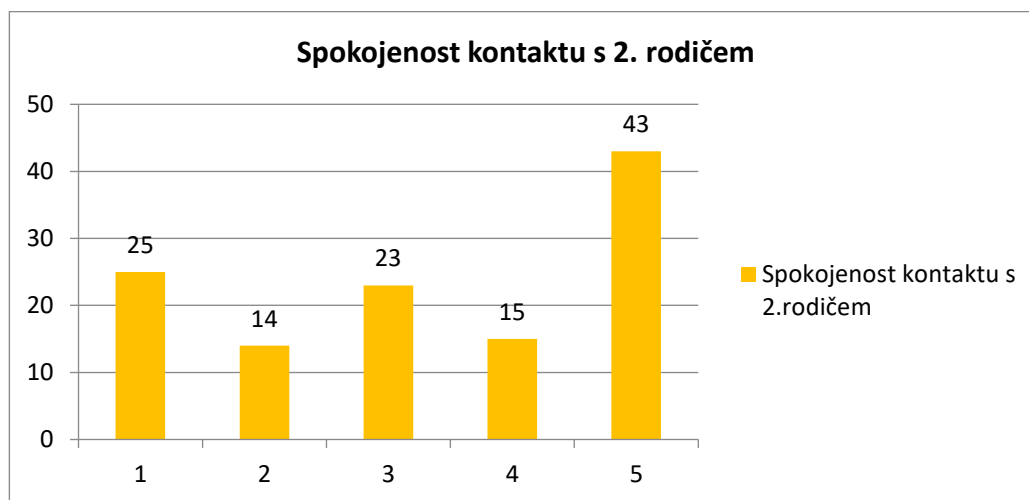
skutečnost, že u devíti dotazovaných došlo k úmrtí jednoho z rodičů a dalších 19 osob nezná důvod rozpadu jejich rodiny. Z toho lze usoudit, že i těchto 19 osob patří do skupiny dotazovaných, kteří nyní uvedli nulový styk s druhým rodičem.

VI. Spokojenost s četností kontaktu s druhým rodičem

Odpovědi na tuto otázku potvrdily můj předvídaný výsledek. A to ten, že nejméně 32 osob bude tento kontakt s druhým rodičem považovat za nedostatečný.

V této otázce jsem použila odpověď pomocí škály. Respondenti odpovídali na otázku spokojenosti s četností kontaktu s druhým rodičem pomocí škály od 1 do 5, přičemž 1 značí nejvyšší spokojenost, a 5 nejmenší spokojenost. Hodnotili tak styk se svým druhým rodičem tak, jako známkou ve škole. Celkem 43 odpovědí bylo pod číslem 5. Číslo 4 zvolilo celkem 15 osob, průměrné číslo 3 zvolilo 23 osob, 14 lidí označilo číslo 2 a celkem 25 uvádí nejvyšší spokojenost pod číslem 1.

Pro vyhodnocení této otázky jsem zvolila aritmetický průměr. Nejprve jsem sečetla četnost jednotlivých voleb, poté vydělila počtem respondentů. Výsledný koeficient spokojenosti dle mých výpočtů vyšel **3,308**. Výsledek je tedy průměrný.

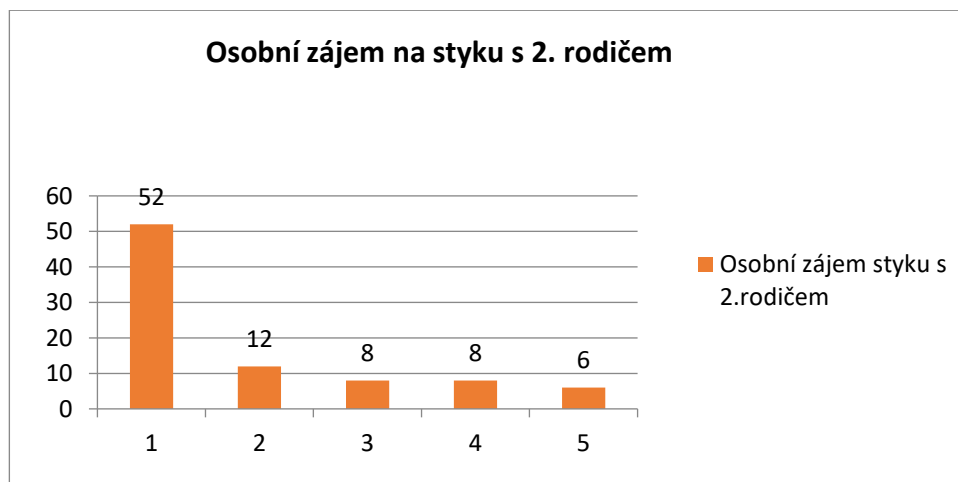

Graf č. 5: Jak jste byl/a spokojen/a s tímto kontaktem?

VII. Osobní zájem při odchodu k druhému rodiči

V této otázce jsem se snažila zjistit i osobní zájem jedinců na kontakt druhým rodičem. Domnívám se, že vzhledem k uvědomování si neúplnosti vlastní orientační rodiny by teoreticky dítě mělo mít zájem o styk s druhým rodičem. Na druhou stranu zde velmi záleží na vztahu dítěte k tomuto rodiči, a také na přístupu a způsobu trávení společného času. Pro vyhodnocení této otázky jsem opět využila metodu škály, a následně

vypočítání aritmetického průměru. Na začátku vyhodnocení jsem zjistila, že 34 osob vůbec na dotaz neodpovědělo. Dle mého názoru se jednalo o 32 respondentů, kteří se s druhým rodičem nestýkali, a zbylí 2 lidé na zřejmě otázku nedokázali odpovědět. Tyto osoby jsem do aritmetického průměru nezapočítala. Odpovědi respondentů uvádím v grafu č.6

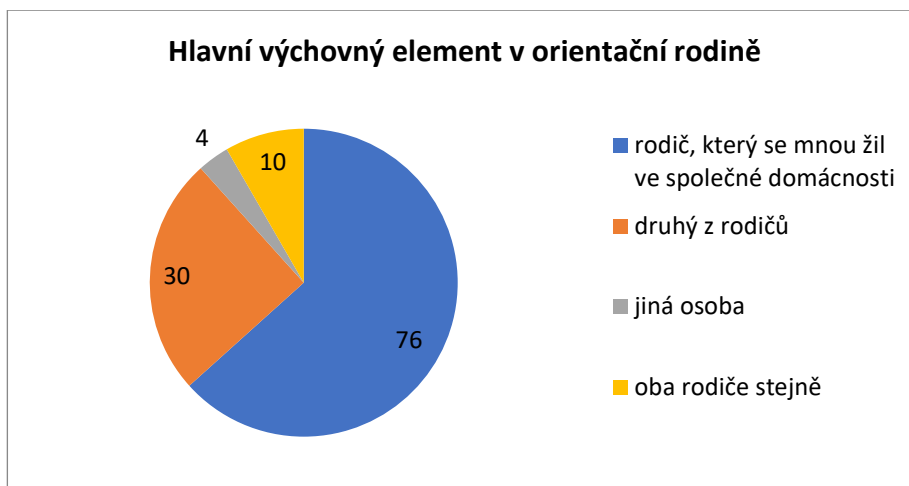
Graf č. 6: Jaký jste měl/a zájem na pravidelném styku s druhým rodičem?

Jak jsem již uvedla výše, 34 respondentů ze 120 se nevyjádřilo vůbec. Na tuto otázku tedy odpovědělo celkem 86 respondentů. Valná většina odpověděla formou čísla 1, tudíž jako nejvyšší možné hodnocení. Odcházel tedy ke druhému rodiči rádi, a pravděpodobně tedy měli zájem na styku s tímto rodičem.

Pro vyhodnocení této otázky jsem se pomocí výpočtu aritmetickým průměrem dopracovala k výsledku **1,883**. Lze tedy konstatovat, že ti, kteří se se svým druhým rodičem setkávali, tento kontakt vítali. Je ale potřeba si uvědomit, že dalších 34 respondentů neodpovědělo, a to zejména kvůli žádnému styku s druhým rodičem.

VIII. Zásah do výchovy respondentů v orientační rodině

Otázku dotazující se na hlavního výchovného činitele v orientační rodině jsem vyhodnotila pomocí výsečového grafu č. 7.

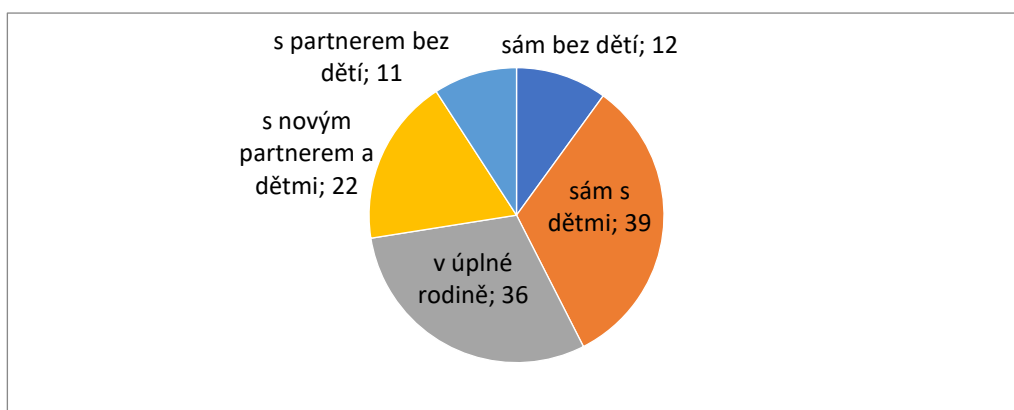
Graf.č. 7: Kdo podle vás nejvíce zasahoval do vaší výchovy?

Dle mého názoru je pochopitelné, že většina respondentů označila jako nejvlivnějšího výchovného činitele toho rodiče, se kterým žili ve společné domácnosti. Těchto osob bylo celkem 76. Rodič, který má dítě v péči má většinou nejvíce možností, jak do výchovy zasahovat. Většinou také mívá nejintenzivnější vztah.

Dalších 30 osob uvádí druhého rodiče jako toho, kdo do jejich výchovy nejvíce zasahoval. Pouze 10 respondentů uvádí, že oba z rodičů se na jejich výchově podíleli stejnou mírou. Další 4 respondenti odpověděli, že do jejich výchovy nejvíce zasahovala jiná osoba. Touto jinou osobou mohl být prarodič, jiný příbuzný, nový partner jednoho z rodičů, nebo i jiná osoba z okolí. Tento výsledek mě velice překvapil, protože jsem se ve svém okolí setkala právě s velkým počtem lidí z neúplných rodin, na jejichž výchově se nejvíce podíleli právě prarodiče.

IX. Aktuální rodinná situace

Následující graf znázorňuje aktuální rodinnou situaci respondentů.

Graf č. 8: V jaké rodinné situaci se nyní nacházíte?

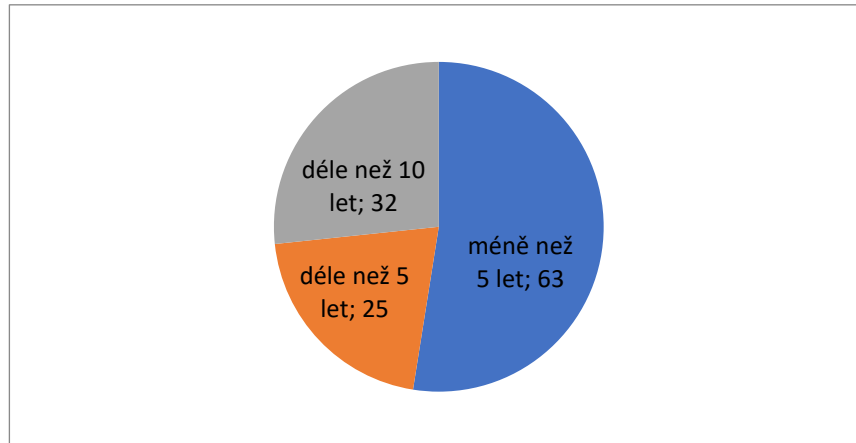
Z výsledků dotazníku vyplývá, že celkem 36 respondentů momentálně žije v úplně prokreační rodině se svými dětmi a jejich otcem. Je to celých 30% dotazovaných respondentů. Tato skutečnost je podle mého názoru uspokojivá, protože prokazuje, že ani děti vychované v neúplných rodinách nemusí automaticky tvořit prokreační neúplnou rodinu.

Celkem 22 respondentů (to je 18%) uvedlo, že žijí s novým partnerem a dětmi. Tuto skutečnost také nelze hodnotit negativně, protože tito jedinci mají snahu tvořit rodinný systém.

Zároveň ale není důvod být jednoznačně spokojen, vzhledem k tomu, že dalších 33% z dotazovaných žije samo pouze s dětmi. Jedná se celkem o 39 osob.9%, tedy 11 dotazovaných, žije s partnerem bez dětí. Samostatně bez partnera i bez dětí žije celkem 12 osob, což je celkem 10%.

X. Délka trvání rodinné situace

V otázce č.10 respondenti odpovídali na otázku, jak dlouho v tomto rodinném stavu žijí. Získaná data uvádím v následujícím grafu.

Graf č. 9: Jak dlouho v tomto stavu žijete?

Dle získaných informací se na první pohled může zdát, že respondenti vychovaní v neúplných rodinách mohou mít sklon k nestálosti ve vztazích.

Vzhledem k věku respondentů tomu tak ale být nemusí. Dotazník totiž vyplnilo celkem 43 osob ve věku 20-30 let. U lidí v tomto věku je přirozené, že ještě nemají dlouhodobě zakotvenou rodinu. To může souviset u s aktuálním trendem odkládání

sňatků a odkládání rození dětí, jak se zmiňuje Kimplová (2008) ve své publikaci. Mladí lidé v tomto věku často ještě rodinu nezakládají.

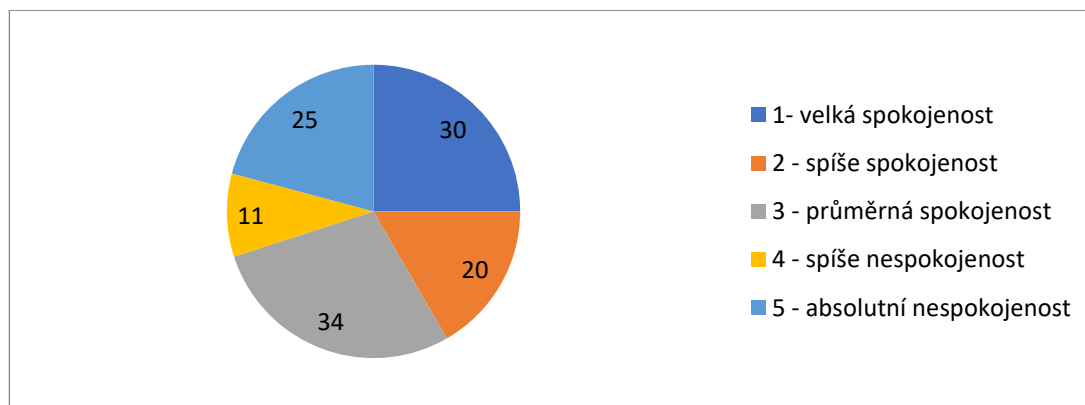
Domnívám se, že právě věk respondentů může zkreslovat i výsledky minulé otázky, kde právě lidé v úplných rodinách mohou být respondenty, kteří rodinu založili nedávno, a proto je jejich procentuální hodnota právě 39%.

XI. Spokojenost s prokreační rodinou

Od otázky č. 11 se dostáváme k tématu prokreační rodiny. Tato otázka vybízí respondenty ke zhodnocení vlastní spokojenosti v rodině, ve které se nyní nachází. Pomocí škály od 1 do 5, přičemž 1 značí nejvyšší spokojenost, a 5 nejmenší spokojenost. Hodnotili tak styk spokojenost tak, jako známkou ve škole.

Celkem 25 odpovědí bylo pod číslem 5. Číslo 4 zvolilo celkem 11 osob, průměrné číslo 3 zvolilo 34 osob, 20 lidí označilo číslo 2 a celkem 30 uvádí nejvyšší spokojenost pod číslem 1.

Pro vyhodnocení této otázky jsem zvolila aritmetický průměr. Nejprve jsem sečetla četnost jednotlivých voleb, poté vydělila počtem respondentů. Výsledný koeficient spokojenosti dle mých výpočtů vyšel **2,841**. Výsledek je tedy téměř průměrný. Jednotlivé odpovědi znázorňuji v následujícím grafu.

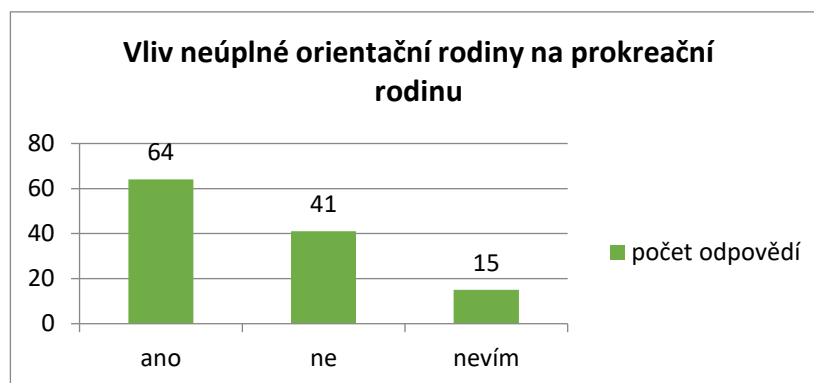
Graf č. 10: Odpovědi na otázku č.11

Z výsledků se pouze dozvídáme, jaké procento respondentů je spokojené ve své prokreační rodině. Faktorů spokojenosti však může být mnoho. Pozitivní může pro nás být skutečnost, že nepřevažuje absolutní nespokojenost nad spokojeností a průměrným hodnocením. Pouze 25 osob ze vzorku 120 respondentů odpovědělo naprosto nespokojeně.

XII. Vlastní názor na vliv vyrůstání v neúplné rodině na stabilitu prokreační rodiny

Další otázka se orientovala na vlastní pohled respondentů v oblasti vlivu vyrůstání v neúplné rodině na opakování i neúplné prokreační rodiny. Otázka zněla takto: Domníváte se, že vaše vyrůstání v neúplné rodině mělo vliv na vaši prokreační rodinu?

Odpovědi jsem znázornila ve sloupcovém grafu.

Graf č. 11: Domníváte se, že vaše vyrůstání v neúplné rodině mělo vliv na vaši prokreační rodinu?

Dle odpovědí respondentů je 64 jedinců přesvědčeno, že jejich vyrůstání v neúplné rodině mělo vliv na jejich prokreační rodinu. Dalších 41 dotázaných uvedlo, že ne. 15 osob si tohoto vlivu není vědomo.

Domnívám se, že zde nebyla věcně položena otázka. Zřejmě měla být otázka přímější, a to tak, zda se jednalo o negativní vliv na prokreační rodinu. V tom případě můžeme pouze spekulovat, zda se jednalo o vliv pozitivní, nebo negativní.

Na druhou stranu se domnívám, že pozitivní vliv nemá neúplná rodina téměř nikdy.

XIII. Způsob ocitnutí se v roli rodiče v neúplné rodině

Pomocí otázky č. 13 jsem se snažila získat informace o důvodech vzniku neúplné prokreační rodiny. Na tuto otázku odpovědělo celkem 61 respondentů. Ostatní respondenti neodpověděli pravděpodobně proto, že buď žijí sami, nebo jenom s partnerem. Výsledky na tuto otázku jsem znázornila v následující tabulce.

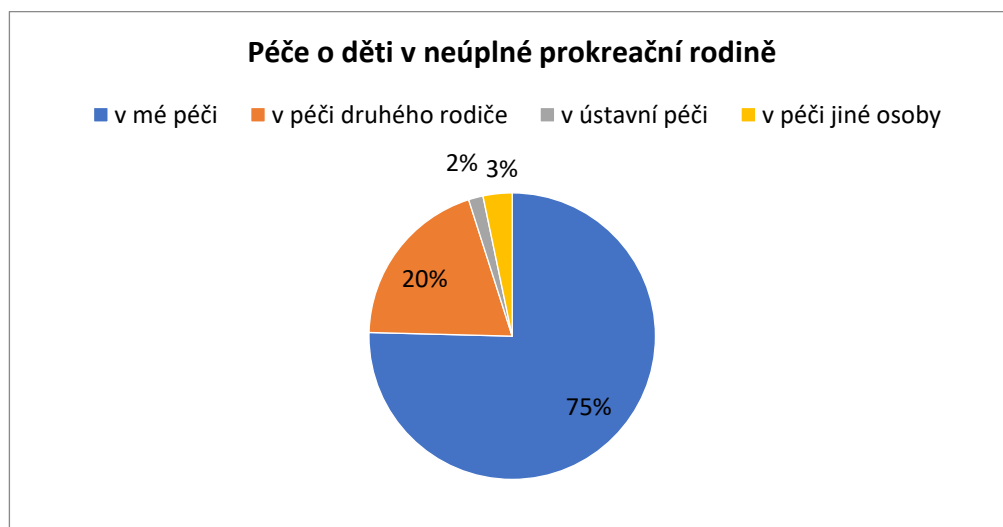
ODPOVĚĎ	ČETNOST ODPOVĚDI
rozvod/rozchod před narozením dětí	10
rozvod/rozchod po narození dětí	37
smrt partnera	2
rozhodl/a jsem se vychovávat dítě sám/sama	12

Tabulka č. 2: Jakým způsobem jste se ocitl/a v roli rodiče v neúplné rodině?

XIV. Péče o děti respondentů

Na otázku vzhledem ke své rodinné situaci odpovědělo celkem 61 respondentů. Většina z nich uvádí, že jejich děti jsou v jejich péči. Dalších 12 respondentů uvedlo, že jejich děti má v péči druhý z rodičů. V ústavní péči je jedno z dětí dotazovaných. Možnost péče jiné osoby uvedli dva respondenti.

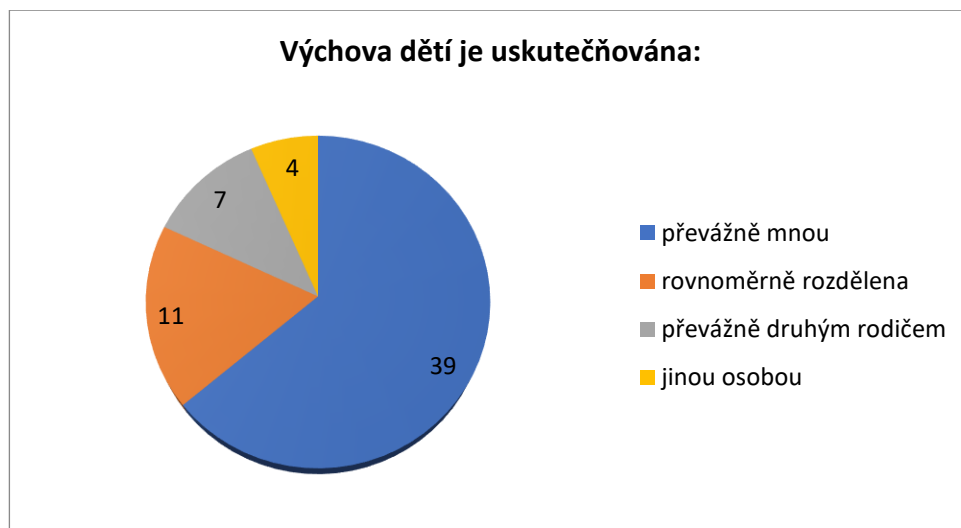
Výsledky lze porovnat ve výšečovém grafu.

Graf č. 12: Kdo má v péči vaše děti?

XV. Výchova dětí v prokreační rodině

Vzhledem k tomu, že ze 120 respondentů žije momentálně pouze 61 z nich v prokreační rodině, bylo zpracováno jen 61 odpovědí. Tyto odpovědi jsou znázorněny v grafu níže.

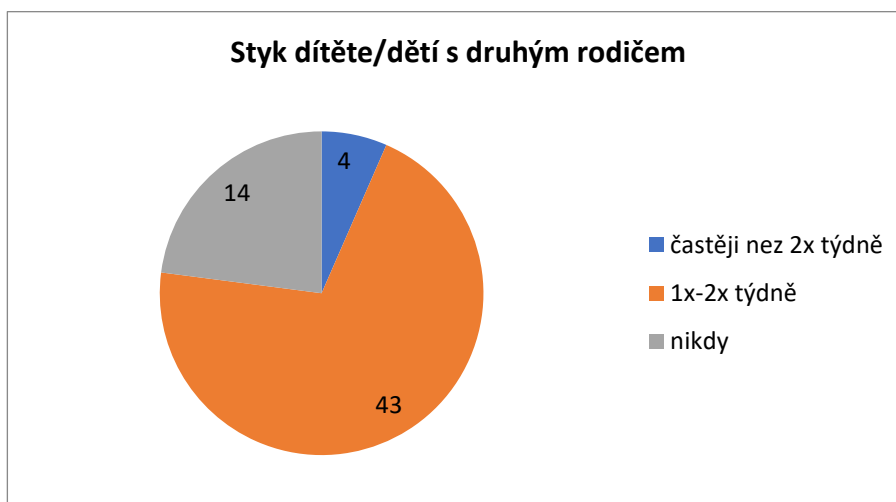

Graf č. 13: Výchova mých dětí je uskutečňována především

Většina respondentů odpověděla, že nejvíce do výchovy svých dětí zasahují oni sami. Jen 11 respondentů uvedlo, že je výchova rovnoměrně rozdělena mezi oba rodiče. Výchovu převážně druhým rodičem uvedlo jen 7 dotazovaných. Možnost převahu výchovy jinou osobou uvedli 4 jedinci.

XVI. Styk s druhým rodičem v prokreační rodině

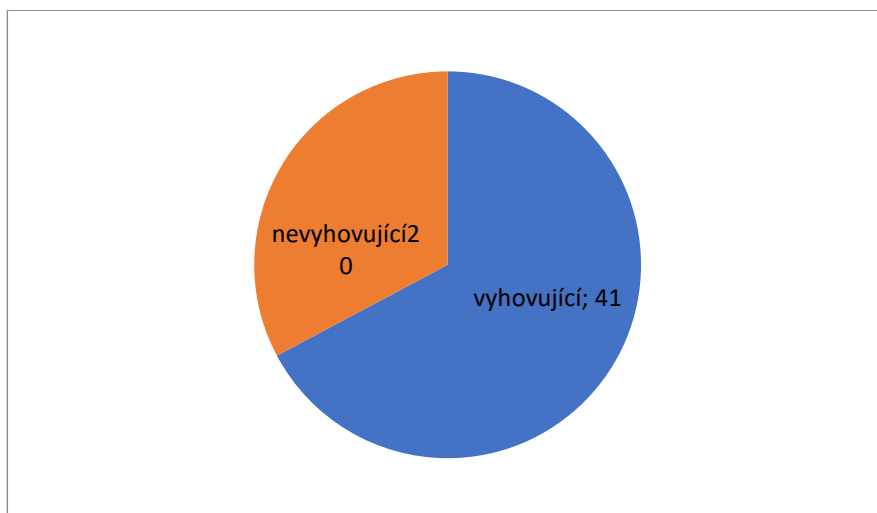
Cílem otázky č. 16 bylo zmapovat, jak často se děti respondentů z neúplných rodin stýkají s druhým rodičem. Nejčastější odpovědí bylo, že se s druhým rodičem setkávají méně často než 2x týdně. Tuto odpověď zvolilo celkem 43 respondentů. Oproti tomu nikdy se se svým druhým rodičem neseťkává celkem 14 dětí těchto respondentů. Celkem 4 respondenti uvedli, že ke styku dochází častěji než 2x týdně.

Graf č.14: Jak často se setkávají vaše děti s druhým rodičem?

XVII. Dostatečnost péče ze strany druhého rodičem

V otázce č. 17 respondenti vyjadřovali svou spokojenost s pravidelností styku jejich dětí s druhým rodičem. Získaná data jsem zpracovala do grafu níže.

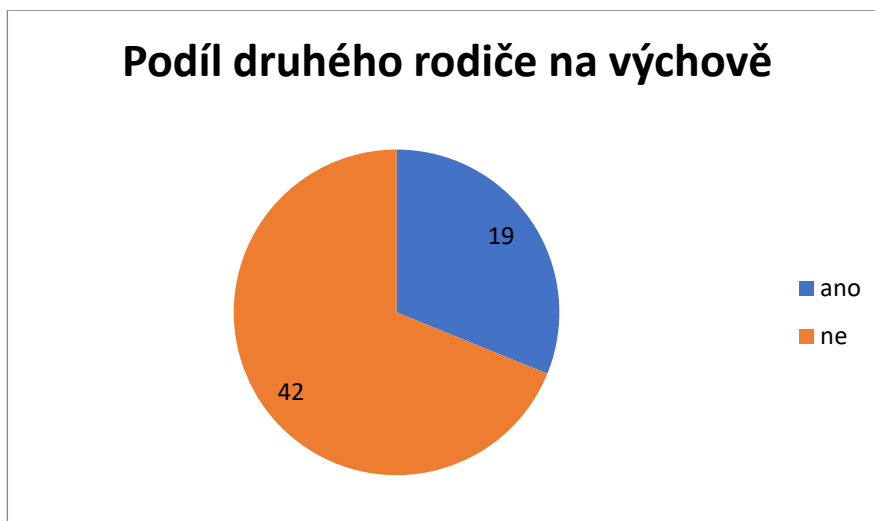

Graf č. 15: Je tento styk dětí s druhým rodičem podle vašeho názoru dostatečný?

Celkem 41 respondentů uvádí, že jsou s pravidelností styku dětí a druhého rodiče spokojeni, což je celkem 67%. Zbýlých 20 respondentů není spokojeno.

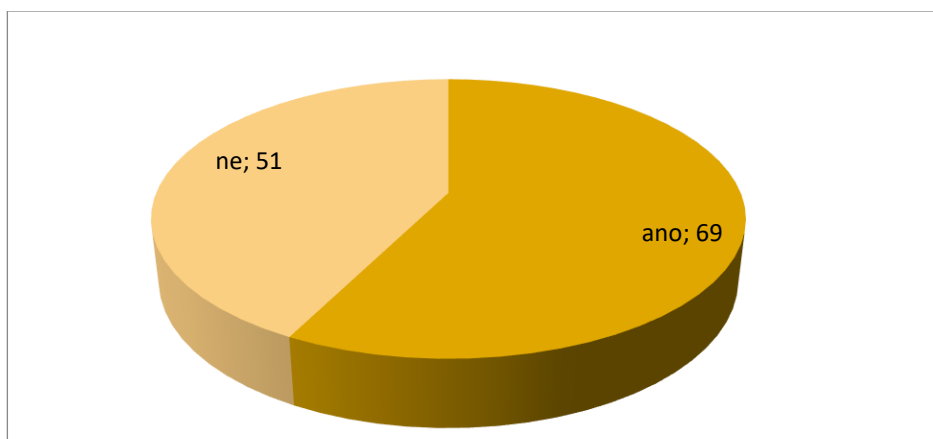
XVIII. Osobní názor na dostatečnost výchovy druhého rodiče

Další otázka se zabývala osobním pohledem respondentů na dostatečnosti podílení druhého rodiče na výchovu dětí. Na tuto otázku odpovědělo celkem 61 respondentů, z toho 42 odpovědělo, že vnímají výchovné působení ze strany druhého rodiče jako nedostatečný. Zbýlých 19 respondentů je s podílem výchovy druhého rodiče spokojeno.

Graf č. 16: Podílí se druhý rodič, z vašeho pohledu, dostatečně na výchově?

XIX. Obtížnost založení prokreační rodiny – všichni respondenti (120)

Graf č. 17: Bylo pro vás obtížné založit rodinu?

Otázka č. 19 byla zaměřena na obtížnost založení rodiny z pohledu respondentů vyrůstajících v neúplné rodině. Celkem na tuto otázku odpovědělo 120 respondentů, přičemž více než polovina odpověděla, že s tímto měli potíže. Celkem 51 dotazovaných (tedy 43%) uvedlo, že potíže nepociťovali. Potíže v zakládání prokreační rodiny tedy udává 69 respondentů, což odpovídá 57% dotazovaných.

Pokud bychom se snažili o porovnání dat s otázkou č. 9, nevyčetli bychom přímé věcné informace. Sice bylo zjištěno, že v úplné rodině nyní žije 36 osob, ale to neznamená, že se zakládáním rodiny neměli problémy. Problémy v této oblasti uvedlo celkem 69 respondentů, což by mohlo signalizovat problémy např. u lidí bezdětných (12 osob), lidí samostatně žijících s dětmi (39 osob), s partnerem bez dětí (11 osob), a dalších

7 osob z rodiny, kde respondent žije s novým partnerem a dětmi. Stejně tak ale mohlo pociťovat potíže určité procento respondentů, jež nyní žijí v úplné prokreační rodině. Tento výsledek je pro nás tedy pouze orientační. Pozitivní pro nás může být zjištění, že ne všichni vychovaní v neúplných rodinách pociťovali obtíže v oblasti založení své vlastní rodiny.

XX. Důvod obtížného zakládání prokreační rodiny

Při pohledu na předchozí graf zjistíme, že celkem 69 respondentů, tedy 57%, vnímalo založení prokreační rodiny jako obtížné. Právě tento počet respondentů odpověděl na otázku týkající se důvodu obtížnosti zakládání prokreační rodiny na základě vlastní zkušenosti. Protože tato otázka byla otevřená, respondenti sami zapisovali důvody, které považují za příčinu obtíží v zakládání jejich rodiny. Tyto důvody jsem si všechny nejprve vypsal, poté zařadila do jednotlivých kategorií. Odpovědi roztríděné do jednotlivých kategorií uvádím v tabulce č. 2.

KATEGORIE ODPOVĚDI	ČETNOST ODPOVĚDI
problémy v oblasti navázání partnerských vztahů	29
problémy v oblasti závislosti na návykových látkách	5
nedůvěra vůči okolí	16
obava z neúspěchu v rodinném soužití	19

Tabulka č. 3: Pokud ano, proč?

Nejčastější odpovědi byly problémy v oblasti navázání partnerských vztahů, což může pramenit z chybějícího vzoru partnerského soužití, který v neúplných rodinách často chybí. S tím mohou být spojené i pocity obavy z neúspěchu v rodinném soužití, což odpovědělo celkem 19 osob. Třetí nejčastější odpovědi byla nedůvěra vůči okolí, která rovněž může souviset s vyrůstáním v neúplné rodině, jakožto vyrůstáním v nestabilním prostředí. 5 respondentů spojuje s obtížemi zakládání prokreační rodiny také svou závislost na návykových látkách. Zde však nemůžeme konstatovat, zda i tento jev souvisí s vyrůstáním v neúplné rodině. Důvodů pro vznik závislosti na návykových látkách totiž může být několik, které nemusí souviset s rodinnou situací jedince.

4.8 Vyhodnocení hypotéz

4.8.1 Hypotéza 1

Více než polovina dětí z neúplných rodin vyrůstala v péči matky.

Přestože je z výsledku poměrně jasná odpověď, jelikož 81 % respondentů vyrůstalo v péči matky, je zapotřebí otestovat, jestli jsou tato data statisticky významná.

Vzhledem k tomu, že se jedná o binární proměnnou (ANO/NE), tedy řešíme, zda dítě vyrůstalo v péči matky nebo ne, můžeme použít binomický test. Stanovíme hladiny významnosti, použijeme standardní hladinu 0,05. Předpokládaná pravděpodobnost vyrůstání v péči matky je více než 0,5 (50 %). Použijeme binomického testu s jednostrannou alternativní hypotézou.

V našem případě máme binomickou proměnnou s $n = 120$ pokusy (celkový počet dětí) a úspěšností $p = 0,5$ (předpokládaná pravděpodobnost vyrůstání v péči matky). Hodnota $x = 97$ představuje počet úspěchů (dětí vyrůstajících v péči matky). Nyní můžeme použít binomický test k ověření, zda je pozorovaný počet úspěchů statisticky významný.

Postup výpočtu binomického testu je následující:

1. Spočítáme střední hodnotu binomického rozdělení pomocí vzorce $E(X) = 60$
2. Spočítáme směrodatnou odchylku binomického rozdělení pomocí vzorce $SD(X) = 6,93$.
3. Spočítáme standardizovanou hodnotu z-score pomocí vzorce $z = 4,25$.
4. Spočítáme p-hodnotu z tabulek z-score. Pro jednostrannou alternativní hypotézu (více než polovina dětí vyrůstala v péči matky) spočítáme p-hodnotu jako p-value = $4,25e-06$.
5. Interpretujeme výsledek. Pokud je p-hodnota menší než stanovená hladina významnosti (v našem případě 0,05), zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. **V našem případě máme dostatečný důkaz pro to, že více než polovina dětí z neúplných rodin vyrůstá v péči matky.**

4.8.2 Hypotéza 2

Více než polovina dětí vychovávaných jedním rodičem nejsou spokojeni s pravidelností kontaktu s druhým rodičem.

Počet úspěchů v našem vzorku je 58 a celkový počet pozorování (velikost vzorku) je 120. Můžeme použít přibližné normální rozdělení.

Máme testovat hypotézu $H^0: p = 0,5$ proti alternativní hypotéze $H_1: p > 0,5$, kde p je pravděpodobnost spokojenosti s kontaktem s druhým rodičem. Počet úspěchů v našem vzorku je $x = 15 + 43 = 58$ a počet pokusů je $n = 120$. Podle nulové hypotézy H_0 je pravděpodobnost úspěchu $p = 0,5$. Spočítáme odhad podílu úspěchů v populaci (vzorkový podíl):

$$p_{\text{hat}} = x/n = 58/120 = 0,4833.$$

Dále spočítáme standardní chybu odhadu:

$$SE = 0,0693.$$

Nakonec spočítáme hodnotu testové statistiky:

$$z = -0,2447.$$

Nyní bychom měli porovnat získanou hodnotu testové statistiky s kritickou hodnotou z-tabulky pro danou hladinu významnosti a počet stupňů volnosti (v našem případě z-tabulka nedefinuje větší hodnoty než 3, proto použijeme normální rozdělení).

Pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ a počet stupňů volnosti $df = n - 1 = 119$ platí, že kritická hodnota z_α je rovna 1,645 (z-tabulka normálního rozdělení).

Protože $z = -0,2447 < 1,645$, nelze zamítnout nulovou hypotézu H_0 .

To znamená, že nemáme důkazy o tom, že by více než polovina dotazovaných byla spokojena s kontaktem s druhým rodičem.

4.8.3 Hypotéza 3

Můžeme použít standardní binomický test, neboť celkový počet respondentů je poměrně velký. Pokud by byl menší než 20, museli bychom použít exaktní binomický test.

Zvolíme hladinu významnosti $\alpha = 0,05$, což znamená, že pokud nulovou hypotézu zamítneme, existuje jen 5% pravděpodobnost, že jsme tak učinili náhodou.

Pro náš příklad spočítáme testovací statistiku jako počet respondentů, kteří odpověděli 1, tedy $x = 52$. Očekávaný počet respondentů, kteří odpověděli 1, pokud by p bylo rovno 0,5, je $n \cdot 0,5 = 43$. Protože $x >$ očekávaný počet, můžeme nulovou hypotézu zamítnout a konstatovat, že více než polovina dětí z neúplných rodin má zájem o kontakt s druhým rodičem.

4.8.4 Hypotéza 4

Postup je následující:

1. Formulujeme nulovou a alternativní hypotézu:
2. Nulová hypotéza (H₀): podíl osob v neúplné rodině je 50% (nebo menší)
3. Alternativní hypotéza (H₁): podíl osob v neúplné rodině je větší než 50%
4. Zvolíme hladinu významnosti $\alpha = 0,05$.
5. Spočítáme testovací statistiku.
6. Spočítáme kritickou hodnotu z tabulky standardizovaného normálního rozdělení pro hladinu významnosti α a jednostranný test (v našem případě větší než), tedy $z = 1,645$.
7. Porovnáme testovací statistiku se kritickou hodnotou. Pokud je testovací statistika větší než kritická hodnota, zamítáme nulovou hypotézu ve prospěch alternativní hypotézy.

Pro výpočet testovací statistiky v našem příkladě můžeme použít následující výpočet

$$z = (0,7 - 0,5) / \sqrt{0,25 / 120} = 3,6.$$

Testovací statistika je větší než kritická hodnota $z = 1,645$, takže zamítáme nulovou hypotézu. **To znamená, že na základě těchto dat máme důkazy pro tvrzení, že více než polovina osob vychovaných v neúplné rodině žije nyní rovněž v neúplné rodině.**

4.8.5 Hypotéza 5

Pro výpočet chi-kvadrát testu potřebujeme nejprve vypočítat očekávané hodnoty v každé buňce tabulky, pokud by nulová hypotéza byla pravdivá. Pro každou buňku bychom vypočetli očekávanou hodnotu jako součin marginálních sum sloupců a řádků dělený počtem respondentů:

ano	ne	nevím	marginální sumy
152,7 (58,1)	33,7 (29,9)	13,6 (14,0)	120

Hodnoty v závorkách jsou procentuální příspěvky na marginální sumě. Například 52,7 v první buňce znamená, že očekáváme, že 52,7 % z 120 respondentů by odpovědělo "ano", pokud by nulová hypotéza byla pravdivá.

Poté můžeme vypočítat testovací statistiku chi-kvadrát jako součet kvadrátů rozdílů mezi pozorovanými a očekávanými hodnotami, dělený očekávanými hodnotami:

$$\chi^2 = = 4,31$$

Po porovnání testovací statistiky s kritickou hodnotou chi-kvadrát s (2 - 1) stupni volnosti a hladinou významnosti $\alpha = 0,05$ bychom nulovou hypotézu zamítli, pokud by testovací statistika byla větší než 3,84. V našem případě je testovací statistika 4,31, **což by nám umožnilo tvrdit, že existuje vztah mezi výchovou v neúplné rodině a pocit'ováním vlivu této skutečnosti na prokreační rodinu.**

Na počátku orientačního výzkumného šetření jsem si stanovila 5 výzkumných otázek, na základě předchozích teoretických poznatků z odporné literatury. Můj výzkum tyto otázky buď vyvrací, nebo potvrzuje. Po analýze a zmapování všech odpovědí respondentů jsem došla k řadě poznatků, které uvádím níže v textu. Je nutné ale upozornit, že i když počet dotazovaných byl poměrně vysoký, jedná se pouze o můj výzkumný vzorek. Výsledky získané tímto výzkumným šetřením tedy reprezentují pouze konkrétní výzkumný vzorek, nikoliv celou společnost.

První otázka byla zaměřena na péči o dítě v neúplné rodině. Respondenti zde uvedli, zda se jednalo o péči matky, otce, jiné osoby, nebo ústavní péče. Stanovila jsem si teorii, že více než 50% dětí z neúplných rodin vyrůstají v péči matky. Protože 97 osob, z celkových 120 dotazovaných, uvedlo, že vyrůstali v péči matky, mohu toto tvrzení potvrdit. Procentuálně se v mém výzkumném šetření jednalo o 81% dětí z neúplných rodin vyrůstalo v péči matky, což je skutečně více než 50%.

Druhá výzkumná otázka říká, že děti vychovávané jedním rodičem nejsou spokojeni s pravidelností kontaktu s druhým rodičem. Na základě odpovědí respondentů nelze toto tvrzení potvrdit ani vyvrátit. Většina osob potvrdila, že nebyla v dětství s pravidelností styku s druhým rodičem spokojena. Celkem 43 osob zvolilo na škále spokojenosti nejhorší možnost, a to číslo 5. Číslo 4 zvolilo celkem 15 osob. Celkový průměr spokojenosti však vychází na 3,308, což je jen mírně za průměrem. Nelze tak hovořit o výrazné nespokojenosti.

Na třetí otázku, jestli děti vyrůstající v neúplné rodině mají zájem o styk s druhým rodičem, odpověděla více než polovina respondentů kladně. Jen velmi malý počet (6 osob) odpovědělo výrazně negativně.

Nyní se dostáváme ke **čtvrté výzkumné otázce**, která poukazuje na to, že více než 50% osob vychovaných v neúplné rodině žije nyní rovněž v neúplných rodinách. Dle

výsledků dotazníku pouze 36 osob, tedy 30%, žije momentálně v úplné prokreační rodině. To znamená, že 70% žije buď bez dětí, nebo v neúplné rodině. Tímto zjištěním potvrzují tvrzení čtvrté výzkumné otázky.

Na základě mého šetření lze potvrdit **pátou výzkumnou otázku**, která poukazuje na to, že více než 50% respondentů vyrůstajících v neúplné rodině pocítují vliv této skutečnosti na jejich prokreační rodinu. Celkem takto odpovědělo 69 osob, což je více než polovina dotazovaných.

Ráda bych zde konstatovala, že ačkoli většina odborné literatury uvádí, že chybějící rodič má vliv na sociální vývoj dítěte, v mém výzkumu se nejednalo o výraznou část respondentů, kteří by toto výrazně pocítovali. Této problematice se věnovala výzkumná otázka č. 5, přičemž z výsledků dotazníku je zřejmé, že kladně odpovědělo 69 lidí z celkem 120 dotazovaných. 51 osob uvedlo, že nepocítovali obtíže při zakládání prokreační rodiny. Znovu ale poukazují na skutečnost, že se jedná pouze o výsledky v rámci mého výzkumného šetření.

4.9 DISKUZE

Ve společnosti se často setkáváme s představou, že děti vyrůstající v neúplných rodinách mají větší pravděpodobnost, že nebudou schopny udržet stabilní rodinu ve svém dospělém životě. Tato myšlenka je založena na předpokladu, že děti z neúplných rodin se učí neadekvátní vzorce chování a vztahů, což může mít negativní dopad na jejich schopnost navázat a udržet zdravé vztahy v budoucnu. Je důležité se zaměřit na vztah mezi výchovou v neúplné rodině a pocíťováním vlivu této skutečnosti na vlastní budoucí prokreační rodinu.

Některé studie (např. Amato, 2000) naznačují, že děti vyrůstající v neúplných rodinách mají vyšší pravděpodobnost rozvodu či rozpadu svých budoucích rodin, což by mohlo souviset s nedostatečným vzorem pro zdravé rodinné vztahy. Avšak jiné studie (např. Booth a Amato, 2001) ukazují, že neexistuje jednoznačný důkaz o tom, že děti z neúplných rodin mají menší schopnost udržet stabilní rodiny než děti z úplných rodin. Děti, které ztratily jednoho z rodičů v důsledku smrti, se mohou vyrovnávat se ztrátou odlišně než děti, jejichž rodiče se rozvedli. Stejně tak mohou mít různé důvody rozvodu různý vliv na děti (Hetherington a Stanley-Hagan, 1999).

Je třeba také zohlednit individuální rozdíly mezi dětmi a jejich schopnost adaptace na různé rodinné situace. Některé děti mohou být odolnější vůči změnám ve svém rodinném prostředí, zatímco jiné mohou být náchylnější k negativním dopadům. Masten a Coatsworth (1998) uvádí, že faktory, které mohou ovlivnit odolnost dětí, zahrnují temperament, inteligenci, sociální dovednosti a kvalitu vztahu s pečujícími osobami.

V souvislosti s vývojem budoucích prokreačních rodin je důležité uznat, že neúplnost rodiny nemusí nutně znamenat odsouzení ke ztroskotání vlastních budoucích rodin. Mnoho dětí z neúplných rodin může převzít pozitivní hodnoty a vzory chování z výchovy svých pečujících rodičů či jiných důležitých osob. Jak popisuje Demo a Acock, (1996), klíčem je podpora dětí v rozvoji zdravých vztahových dovedností a sebevědomí, které jim pomohou vytvářet a udržovat stabilní rodinné vztahy.

Závěrem lze říci, že vztah mezi výchovou v neúplné rodině a stabilitou budoucích prokreačních rodin je komplexní a multifaktoriální. Je důležité zohlednit individuální rozdíly mezi dětmi a širokou škálu rodinných situací, které mohou ovlivnit jejich schopnost navázat a udržet zdravé vztahy. Podpora dětí v rozvoji zdravých vztahových dovedností a sebevědomí může být klíčovým faktorem při snaze o prevenci negativních dopadů neúplnosti rodiny na budoucí prokreační rodiny.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo analyzovat pojem rodina, neúplná rodinu, a následně pomocí dotazníku zjistit vliv výchovy v neúplné rodině na stabilitu prokreační rodiny.

Teoretická část této práce byla členěna do tří hlavních kapitol. V teoretické části jsem s oporou odborné literatury definovala pojem rodina a její funkce. S tímto tématem také souvisel pojem rodinná výchova a výchovný styl. Druhá kapitola pojednává o neúplné rodině. Nejprve jsem se pokusila o definování neúplné rodiny. Dále uvádím nejčastější důvody vzniku neúplných rodin, a situaci statistické údaje o neúplných rodinách v České republice. Nechybí ani pojednání o výchově dítěte v neúplné rodině, jehož součástí je fenomén chybějícího otce, chybějící matky, ale zmiňuji zde i vliv prarodičů a přijetí dítěte nevlastním rodičem. Třetí kapitola teoretické části se zabývá především důsledky vyrůstání dítěte v neúplné rodině. Zmiňuji zde jen hrstku těch nejčastějších. Podstatným tématem je také transgenerační psychologie rodiny, které se rovněž věnuji v teoretické části.

Domnívám se, že výchova dětí jen jedním partnerem je nejen ekonomicky, ale také psychicky náročná. Pokud se rodič ocitne na svého potomka úplně sám, má velkou zodpovědnost. Musí totiž zastoupit roli obou rodičů. Jedním z velkých problémů je ekonomická úroveň neúplných rodin. Tyto rodiny se často ocitají na okraji společnosti. Podle mého názoru by budoucí rodiče měli vždy přistupovat k rodičovství zodpovědně. Měli by mít představu o výchově dítěte.

Druhá část bakalářské práce obsahovala výzkumné šetření. To bylo realizováno na základě kvantitativního šetření pomocí metody dotazníku vlastní konstrukce. Dotazník byl určen pro jedince vychované v neúplné rodině. V úvodu kapitoly byl stanoven výzkumný problém, následně cíle výzkum, představení zvolené metody sběru dat a výzkumné metody a výzkumný vzorek. V poslední části byla pozornost věnována interpretaci výsledků a shrnutí výzkumné části. Z výsledků dotazníkového šetření mimo jiné vyplynulo, že více než polovina dotazovaných pocítovala obtíže v založení prokreační rodiny. Výsledky také přinesly konkrétní vyjádření respondentů, týkající se důvodů, které k tomu podle jejich názoru vedly.

Na mou bakalářskou práci může navazovat výzkum kvalitativního charakteru, protože některé vztahy mezi proměnnými z dotazníkového šetření nejsou jasné, a protože se jedná pouze o menší vzorek respondentů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AMATO, P. R. *Explaining the intergenerational transmission of divorce. Journal of Marriage and the Family*, 1996, 58(3), 628-640.

AMATO, P. R. *The consequences of divorce for adults and children. Journal of Marriage and Family*, 2000, 62(4), 1269-1287.

AMATO, P. R., PATTERSON, S. E. *The intergenerational transmission of union in stability in early adulthood. Journal of Marriage and Family*, 2017, 79(3), 723-738.

Baumrind, D. (1966). *Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior, Child Development*, 37(4), 887-907.

BENEŠOVÁ, R., *Hledání modelu péče o nesoběstačné rodiny. In.:Kontakt. 2010, č.12/4,s. 435- 445.*

BOOTH, A. a AMATO, P. R. *Parental predivorce relations and off spring post divorce well-being. Journal of Marriage and Family*, 2001, 63(1), 197-212.

CANCIAN, M. a MEYER, D. R. *Who get scustody? Demography*, 1998, 35(2), 147-157.

CUI, M., FINCHAM, F. D. *The differential effects of parentel divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. Personal Relationships*, 2010, 17(3), 331-343.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-x.*

DEMO, D. H. a ACOCK, A. C. *Family structure, family process, and adolescent well-being. Journal of Research on Adolescence*, 1996, 6(4), 457-488.

DUDOVÁ, R., HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007a. ISBN 978-80-7330-124-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

GROLNICK, W. S., & POMERANTZ, E. M. (2009). Issues and challenges in studying parental control: Toward a new conceptualization. *Child Development Perspectives*, 3(3), 165-170.

HARTL, Pavel. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5.

HETHERINGTON, E. M. a STANLEY-HAGAN, M. *The adjustment of children with divorced parents: A risk and resiliency perspective. Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 1999, 40(1), 129-140.

HUDECOVÁ, A., BROZMANOVÁ, A. a kol. *Sociální práca s rodinou*. Banská Bystrica, UMB, 2008.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů*. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-80-7367-269-0.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KIMPLOVÁ, T. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. 1 vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 88 s. ISBN 978-80-7368-619-2.

KLIMEŠ, Jeroným. *Partneři a rozchody*. Praha: Portál, 2005. Psychologie (Portál). ISBN 80-7367-045-3.

KNYTL, Martin a Lucie KŘIVÁNKOVÁ. *Typografie & odborný text: průvodce pro zpracování nejen závěrečných prací*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2020. ISBN 978-80-7435-813-5.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 807-315-004-2.

LAŠEK, Jan a Irena LOUDOVÁ. *Rodina jako základ vývoje morálky a občanských postojů dětí*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-335-2.

Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). *Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction*. In: Mussen, P. H. (eds.). *Handbook of Child Psychology IV*. New York: Wiley.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.

MASTEN, A. S. a COATSWORTH, J. D. *The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children*. *American Psychologist*, 1998, 53(2), 205-220.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRICH, Zdeněk. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-897-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-006-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.

MCLAHAN, S, PERCHESKI, C. *Family structure and their production of inequalities*. *Annual Review of Sociology*, 34, 257-276. 2008.

MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOUARD. *Přehled sociologie*. Přeložil Kateřina DOHNALOVÁ. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-976-3.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: SLON, 2002. 252 s. ISBN 8086429059.

MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. 323 s. Studijní texty; sv. 38. ISBN 978-80-86429-87-8.

NOVÁK, T. *Vztah matky a dcery*, Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-7631-6.

OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.

PALONCYOVÁ, Jana, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE a Věra KUCHAROVÁ. *Neúplné rodiny*. Praha: VÚPSV, 2019. ISBN 978-80-7416-357-9.

PROVAZNÍK, Dušan. *Aktuálne problémy sociológie rodiny*. Bratislava: Veda, 1989.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

SEGRIN, C., TAYLOR, M. E., & ALTMAN, J. *Social cognitive mediators and relational outcomes associated with parental divorce. Journal of Social and Personal Relationships*, 22(3), 361-377, 2005.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.

STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *V roli rodičů a prarodičů*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0848-0.

ŠŤASTNÁ, A. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009. ISBN 978-80-7416-038-7.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.

TUČEK, Milan., KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Zaměstnání versus rodina - dělba rolí v rodině*. In MAŘÍKOVÁ Hana (ed.). *Proměny současné české rodiny (rodina-gender-stratifikace)*. Praha: Slon, 2000. s. 79-86. ISBN 80-85850-93-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Úvod do psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 210 s. ISBN 80-246-0015-3.

WALLER, M. R., SWISHER, R. *Fathers' risk factors in fragile families: Implications for "healthy" relationships and father involvement. Social Problems*, 2006. 53(3), 392-420.

WHITTON, S. W., RHOADES, G. K., STANLEY, S. M., MARKMAN, H. J. *Effects of parental divorce on marital commitment and confidence. Journal of Family Psychology*, 2008. 22(5), 789-793.

Internetové zdroje:

ČSÚ. 2002. *Neúplné rodiny*[online]. c2011, poslední revize 14.4.2022, Dostupné z:
<http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/o/41n2-02-ziskane_ze_sldb_2001-2_neuplne_rodiny

ČSÚ. 2013. Sčítání lidu, domů a bytů – Pramenné dílo – 2011. Praha: ČSÚ. Dostupné z:
https://www.czso.cz/csu/czso/24000-13-n_2013-030102.

ČSÚ. 2004. Rodiny a domácnost [online]. 2004. Dostupné z:
dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/1413-04-2004-2_rodiny_a_domacnosti).

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Vývoj hospodářících domácností v letech 1970-2001 podle SLDB

Tabulka č. 2: Odpovědi na otázku: Jakým způsobem jste se ocitl/a v roli rodiče v neúplné rodině?

Tabulka č. 3: Odpovědi na otázku: Pokud pro vás bylo obtížné založit rodinu, proč?

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Odpovědi na otázku: Kolik vám je let?

Graf č. 2: Odpovědi na otázku: V jaké péči jste vyrůstal/a?

Graf č. 3: Odpovědi na otázku: Proč se vaše orientační rodina rozpadla?

Graf č. 4: Odpovědi na otázku: Jak často jste se vídal/a s druhým rodičem?

Graf č. 5: Odpovědi na otázku: Jak jste byl/a spokojen/a s kontaktem s druhým rodičem?

Graf č. 6: Odpovědi na otázku: jste měl/a zájem na pravidelném styku s druhým rodičem?

Graf č. 7: Odpovědi na otázku: Kdo podle vás nejvíce zasahoval do vaší výchovy?

Graf č. 8: Odpovědi na otázku: V jaké rodinné situaci se nyní nacházíte?

Graf č. 9: Odpovědi na otázku: Jak dlouho v tomto stavu žijete?

Graf č. 10: Odpovědi na otázku: Jak jste s touto vaší rodinou spokojen/a?

Graf č. 11: Odpovědi na otázku: Domníváte se, že vaše vyrůstání v neúplné rodině mělo vliv na vaši prokreační rodinu?

Graf č. 12: Odpovědi na otázku: Kdo má v péči vaše děti?

Graf č. 13: Odpovědi na otázku: Kým především je uskutečňována výchova vašich dětí?

Graf č. 14: Odpovědi na otázku: Jak často se vaše děti stýkají s druhým rodičem?

Graf č. 15: Odpovědi na otázku: Je tento styk dětí s druhým rodičem podle vašeho názoru dostatečný?

Graf č. 16: Odpovědi na otázku: Podílí se druhý rodič, z vašeho pohledu, dostatečně na výchově dětí?

Graf č. 17: Odpovědi na otázku: Bylo pro vás obtížné založit rodinu?

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1: Dotazník předkládaný respondentům

Příloha č. 1: Dotazník předkládaný respondentům

Dotazník

Vážení respondenti,

Ráda bych Vás poprosila o vyplnění krátkého dotazníku ke své bakalářské práci, která se zabývá vlivem vyrůstání v neúplné rodině na stabilitu prokreační rodiny.

Tento dotazník je určen především dospělým lidem, kteří vyrůstali v neúplné rodině.

Dotazník je anonymní a výsledky budou použity pouze pro účely bakalářské práce.

Předem Vám děkuji za odpovědi a za Váš čas.

Renata Kolbabová

1) Vaše pohlaví:

- Muž
- Žena

2) Kolik vám je let?

- 20- 30 let
- 31-40 let
- 41 a více let

3) Vyrůstal/a jste

- V péči matky
- V péči otce
- V péči jiné osoby
- V ústavní péči

4) Proč se vaše orientační rodina rozpadla?

- Rozpad vztahu rodičů před mým narozením
- Rozpad vztahu rodičů po mém narození
- Smrt 1 z rodičů
- Nevím

5) Jak často jste se vídal/a s druhým rodičem?

- Častěji než 2x týdně
- Méně často než 2x týdně
- Nikdy

6) Jak jste byl/a spokojen/a s tímto kontaktem? Odpovězte pomocí škály 1-5, přičemž 1 znamená naprostou spokojenost, 5 znamená naprostou nespokojenost.

1 2 3 4 5

7) Jaký jste měl/a zájem na pravidelném styku s druhým rodičem? Odpovězte pomocí škály 1-5, přičemž 1 znamená naprostý zájem, 5 znamená nezájem.

1 2 3 4 5

8) Kdo podle vás nejvíce zasahoval do vaší výchovy?

- Rodič, který se mnou žil ve společné domácnosti
- Druhý z rodičů
- Jiná osoba
- Oba rodiče stejně

9) V jaké rodinné situaci se nyní nacházíte? Žiji:

- Sám/sama bez dětí
- Sám/sama s dětmi
- S partnerem bez dětí
- S novým partnerem a dětmi
- V úplné rodině

10) Jak dlouho v tomto stavu žijete?

- Méně než 5 let
- Déle než 5 let
- Déle než 10 let

11) Jak jste s touto vaší rodinou spokojen/a? Odpovězte pomocí škály 1-5, přičemž 1 znamená naprostou spokojenost, 5 znamená naprostou nespokojenost.

1 2 3 4 5

12) Domníváte se, že vaše vyrůstání v neúplné rodině mělo vliv na vaši prokreační rodinu?

- Ano
- Ne
- Nevím

13) Jakým způsobem jste se ocitl/a v roli rodiče v neúplné rodině?

- Rozpad vztahu před narozením dětí
- Rozpad vztahu po narození dětí
- Smrt druhého rodiče
- Rozhodl/a jsem se vychovávat děti sám/sama

14) Kdo má v péči vaše děti?

- Já
- Druhý rodič
- Ústavní péče
- Jiná osoba

15) Kým především je uskutečňována výchova vašich dětí?

- Mnou
- Druhým rodičem
- Oběma rodiči rovnoměrně

16) Jak často se vaše děti stýkají s druhým rodičem?

- Častěji než 2x týdně
- Méně často než 2x týdně
- Nikdy

17) Je tento styk dětí s druhým rodičem podle vašeho názoru dostatečný?

- Ano
- Ne

18) Podílí se druhý rodič, z vašeho pohledu, dostatečně na výchově dětí?

- Ano
- Ne

19) Bylo pro vás obtížné založit rodinu?

- Ano
- Ne

20) Pokud ano, proč?